

Ukrainalaisten lasten ja nuorten kokemuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta

Pauliina Howe

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ukrainalaisten lasten ja nuorten kokemuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta

Pauliina Howe
Sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2023

Pauliina Howe

Ukrainalaisten lasten ja nuorten kokemuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta

Vuosi

2023

Sivumäärä

47

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, millaista tukea ukrainalaiset koululaiset kokevat saaneensa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta ja millaisia kehitysideoita heillä on hankkeen tulevaisuuden toimintaa kohtaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajan raportointitarkoituksiin kouluhankkeeseen osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja mahdollisista kehitysideoista. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. MLL Uudenmaan piirin syksyllä 2022 käynnistämän kouluhankkeen tarkoituksena on tarjota psykososiaalista tukea Suomeen Ukrainan sodan vuoksi tulleille ukrainalaisille lapsille ja nuorille kuuden helsinkiläisen ala- ja yläasteen valmistavalla luokalla.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin psykososiaalista tukea, traumalle altistuneille lapsille ja nuorille suunnattua TRT-ryhmäinterventiomenetelmää (Teaching Recovery Techniques) ja valmistavan opetuksen toimintaa. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen, ja se toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Sen aineisto kerättiin ukrainalaisilta koululaisilta teemahaastattelujen muodossa. Aineiston analyysissä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää.

Opinnäytetyö osoitti, että kouluhanke oli tuonut ukrainalaisille koululaisille paljon hyötyä ja iloa. Koululaisten kokemukset kouluhankkeesta olivat erittäin positiivisia ja hankkeen jatkumista toivottiin. Haastatteluissa korostuivat erityisesti keskustelun ja läsnäolon merkitys - ne nostettiin esiin lähes jokaisessa haastattelussa. Hankkeen työntekijöillä oli aikaa kuunnella, olla läsnä, keskustella ja auttaa heitä erilaisissa kysymyksissä. Erityisesti kouluhankkeen tarjoama ukrainankielinen kielituki sai paljon kiitosta. Yhteys hankkeen työntekijöiden kanssa koettiin lämpimäksi, joten oppilaiden oli helppo kertoa heille asioistaan. Oppilaat kokivat saaneensa kouluhankkeesta monipuolisesti niin henkistä, konkreettista kuin sosiaalistakin tukea.

Nuorempien koululaisten kehitysideoissa korostuivat konkreettisten retki- ja aktiviteettiehdotusten lisäksi tuen tarve myös silloin, kun siirtyminen suomen- tai ruotsinkieliseen opetukseen uusille luokille tai uusiin kouluihin tulee ajankohtaiseksi. Yläasteikäiset koululaiset toivoivat kouluhankkeen vierailuihin enemmän struktuuria. He toivoivat oppivansa hankkeen työntekijöiltä lisää heidän arkeensa kietoutuviin asioihin liittyvistä säännöistä ja laeista Suomessa.

Opinnäytetyö osoitti, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhanke on onnistunut toimimaan suurena apuna kouluilla Ukrainan sodan aiheuttamassa tilanteessa. Vastaville hankkeille kriisitilanteissa on koulumaailmassa suuri tarve. Haastavan resurssitilanteen vuoksi kolmannen sektorin toimijat voivat tuoda oman arvokkaan lisänsä ja ammattitaitonsa koulumaailmaan tueksi. MLL Uudenmaan piiri voi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia raportointitarkoituksissa, sekä kerätty aineisto on myös tärkeää tietoa rahoittajille hankkeen onnistumisesta.

Asiasanat: Ukrainan sota, valmistava opetus, koulu, psykososiaalinen tuki

Pauliina Howe

Ukrainian Children's and Young People's Experiences of the Uusimaa District of Mannerheim League for Child Welfare's School Project

Year 2023 Pages 47

The purpose of this Bachelor's thesis was to examine what kind of support do the Ukrainian school children feel they received from the Uusimaa district of Mannerheim League for Child Welfare's (MLL) school project, and what kind of ideas they have for development of the project's future. The goal of the thesis was to produce information for the working life partner's reporting purposes about the experiences and possible development ideas of the school children who participated in the school project. The Uusimaa district of Mannerheim League for Child Welfare was the working life partner in this thesis. The MLL Uusimaa district launched a school project in the fall of 2022, with the purpose of providing psychosocial support to Ukrainian children and young people who came to Finland because of the war in Ukraine. The school project was conducted in the preparatory classes of six primary and lower secondary schools in Helsinki.

The theoretical framework of the thesis consisted of three parts, namely the concept of psychosocial support, the TRT (Teaching Recovery Techniques) group intervention method for children and young people exposed to trauma, as well as preparatory education. The thesis is research-based, and it was implemented as a qualitative study. Its data was collected from the Ukrainian school children in the form of thematic interviews. Content analysis was used in the analysis of the data.

The interviews indicate that the school project had brought a lot of happiness and benefit for the Ukrainian school children. The children's experiences were very positive, and they hoped for a continuation of the project. In the interviews, the importance of conversation and presence was emphasized - it was brought up in almost every interview. The employees of the project had time to listen, be present, discuss and help them with various questions. Especially the Ukrainian language support offered by the project was very important. The connection with the project employees was considered warm, so it was easy for the students to tell them about their problems. The students felt that they received mental, concrete and social support from the school project.

The younger students' ideas for development consisted of concrete suggestions of excursions and activities, and the need for support in the transition to Finnish or Swedish classes, as well as to new schools, was also emphasized. Lower secondary school students hoped for the project to have more structure during their visits. They hoped to learn more about the rules and laws in Finland, especially related to topics intertwined in their everyday life.

The thesis showed that the MLL Uusimaa district's school project has succeeded in being a great help to schools in the situation caused by the war in Ukraine. There is an enormous need in the school world for similar projects in crisis situations. Due to the challenging resource situation, third sector operators can bring their own valuable addition and expertise to the school world for support. The MLL Uusimaa district can use the results of the thesis for reporting purposes, and the data collected is also significant information for the financiers.

Keywords: Ukrainian war, preparatory education, school, psychosocial support

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön toimeksiantaja ja tausta	8
2.1	Mannerheimin Lastensuojeluliiton esittely	8
2.2	Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhanke ukrainalaisten lasten ja nuorten tukena	9
3	Psykososiaalinen tuki	11
4	TRT-menetelmä (Teaching Recovery Techniques) traumalle altistuneille lapsille ja nuorille.....	13
5	Valmistava opetus.....	16
6	Opinnäytetyön toteutus	19
6.1	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	19
6.2	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	19
6.3	Aineistonkeruumenetelmä	20
6.4	Aineiston analyysi	22
7	Tulokset	24
7.1	Henkinen tuki - ilon tuominen, keskusteleminen ja läsnäolo.....	25
7.2	Konkreettinen tuki - ongelmatilanteissa ja kysymyksissä auttaminen.....	29
7.3	Sosiaalinen tuki - uusien ystävien löytäminen ja sosiaalisten verkostojen laajentuminen	30
7.4	Kehitysideat.....	32
8	Johtopäätökset	35
9	Pohdinta	36
9.1	Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi.....	37
9.2	Jatkotutkimusaiheet ja kehittäminen.....	39
	Lähteet.....	41
	Taulukot	44
	Liitteet	45

1 Johdanto

Koko maailmaa järkyttänyt Ukrainan sota syttyi Venäjän hyökätessä Ukrainaan 24.2.2022. Sodan syttymisen seurauksena miljoonat ukrainalaiset pakenivat kotimaastaan. Ukrainan sodan myötä myös Suomeen on saapunut suuri määrä pakenevia ihmisiä sodan jaloista - tilapäistä suojelua on hakenut yli 50 000 ukrainalaista (Valtioneuvosto 2023). Sotaa paenneiden joukossa on huomattava määrä lapsia ja nuoria, jotka ovat joutuneet täysin uudenlaisen tilanteen eteen uudessa ympäristössään, kantaen mahdollisesti sodan jättämiä raskaita muistoja ja traumaoireita mukanaan. Monet pian sodan alkamisen jälkeen Suomeen saapuneet ukrainalaiset ovat voineet hakea kotikuntaa Suomesta keväällä 2023, jos he ovat saaneet tilapäistä suojelua vähintään vuoden ajan. Tällöin myös oppivelvollisuus astuu voimaan. Koska kaikilla 6-17 -vuotiailla Suomessa olevilla lapsilla on oikeus koulunkäyntiin, myös tilapäistä suojelua saavat ovat oikeutettuja osallistumaan koulunkäyntiin. (Maahanmuuttovirasto 2023.)

Uudessa tilanteessa yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksilla sekä rutiineilla on tärkeä rooli selviytymisessä ja sopeutumisessa. Koulussa sotaa paennut lapsi tai nuori voi tavata muita ikäisiään, oppia uutta kieltä ja kulttuuria sekä päästä osaksi koulun ja luokkansa yhteisöä. Hänelle muodostuu tärkeitä rutiineja, jotka osaltaan tukevat turvallisen arjen muodostumista ja sitä kautta myös lapsen tai nuoren hyvinvointia. Myös kotoutumisen kannalta koulun rooli on merkittävä. Monet ukrainalaiset lapset ja nuoret sijoittuivat opiskelemaan Suomeen saapumisensa jälkeen perusopetukseen valmistavaan opetukseen, jossa pääpainona on kotoutumisen tukeminen ja suomen- tai ruotsin kielen taidon vahvistaminen siten, että perusopetukseen siirtyminen olisi mahdollista.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri pystyi vastaamaan sodan aiheuttamasta äkillisestä tilanteesta kumpuavaan tarpeeseen nopeasti. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri avasi vuonna 2022 muun muassa kaksi avustuskeskusta (Help Center), toisen Espooseen ja toisen Vantaalle, sekä oli aktiivisesti mukana Helsingin Vallilassa sijaitsevan Help Centerin toiminnassa. Lisäksi käynnistettiin myös koulujen kanssa tehtävä yhteistyöhanke, jossa MLL Uudenmaan piiri tarjoaa monipuolista psykososiaalista tukea valmistavien luokkien ukrainalaisille koululaisille helsinkiläisillä ala- ja yläasteilla. Vuoden 2023 syksyllä koulutoiminta laajeni myös Vantaalle ja sai uusia muotoja monien oppilaiden siirtyessä valmistavasta opetuksesta perusopetuksen piiriin.

Opinnäytetyön keskeinen tarkoitus oli kartoittaa, millaisia ajatuksia ukrainalaisilla lapsilla ja nuorilla on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen osallistumisesta. Kouluhankkeen jatkon kannalta tarkoituksena oli myös kartoittaa koululaisten kehitysideoita ja toiveita kouluhankkeen tulevaisuuden toimintaa kohtaan. Aineiston hankinta

keskitettiin näiden kahden tutkimuskysymyksen ympärille: millaista tukea ukrainalaiset koululaiset kokevat saaneensa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta ja millaisia kehitysideoita koululaisilla on hankkeen tulevaisuuden suhteen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajan raportointitarkoituksiin kouluhankkeeseen osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja mahdollisista kehitysideoista. Myös hankkeen rahoittajille tämä tieto on tärkeää. Opinnäytetyön aineisto kerättiin koululaisilta teemahaastattelujen muodossa.

2 Opinnäytetyön toimeksiantaja ja tausta

Tässä luvussa tutustutaan opinnäytetyön toimeksiantajaan, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiriin, ja myös koko Mannerheimin Lastensuojeluliittoon organisaationa. Luvussa kerrotaan myös tarkemmin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin syksyllä 2022 käynnistetyistä kouluhankkeista, johon tämä opinnäytetyö keskeisesti liittyy.

2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliiton esittely

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Opinnäytetyö liittyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen, jonka tarkoituksena on tarjota monipuolista psykososiaalista tukea Suomeen sodan vuoksi tulleille ala- ja yläasteikäisille ukrainalaisille lapsille valmistavilla luokilla.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton kolmiportainen organisaatio muodostuu keskusjärjestöstä, kymmenestä piirijärjestöstä ja 537:stä paikallisyhdistyksestä. Jäseniä paikallisyhdistyksissä on yhteensä noin 73 000. (MLL 2022.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri toimii MLL:n itsenäisenä aluejärjestönä Uudenmaan alueella. Uudenmaan piirin jäsenenä toimii 94 paikallisyhdistystä, joissa on jäsenenä noin 17 000 ihmistä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto tukee lasten ja perheiden hyvinvointia ja tekee aktiivisesti töitä sen eteen, että jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen toteutuisi. Järjestö tarjoaa myös paljon erilaisia vapaaehtoistyön mahdollisuuksia eri toiminnoissaan järjestön toiminnasta kiinnostuneille. (MLL Uudenmaan piiri 2023a.)

MLL Uudenmaan piirillä on monenlaisia eri toimintoja, kuten esimerkiksi avoimia kohtaamispaikkoja perheille, perhekahviloita, maksullista lastenhoitopalvelua, lukumummi- ja -vaari-toimintaa, Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toimintaa, perhekummitoimintaa ja tukevia toimintoja ukrainalaisille lapsille ja perheille niin Help Centreissä kuin kouluissakin. Osa ryhmätoiminnoista toteutetaan etänä Zoomin välityksellä ja osa livenä. (MLL Uudenmaan piiri 2023a.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta on pääasiassa luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Esimerkiksi perhekahviloissa toiminnan ytimessä ovat samassa elämäntilanteessa olevilta saatava vertaistuki, uusiin ihmisiin tutustuminen ja sitä kautta yksinäisyyden tunteiden vähentyminen ja arjessa jaksamisen ja hyvinvoinnin tukeminen. Toisinaan eri toiminnoissa tavataan ihmisiä, jotka tarvitsevat enemmän tukea ja apua arkeensa. MLL:n toiminnoissa on myös mahdollisuus yksilötukeen ja palveluohjaukseen, jolloin asiakas ohjataan hänen tilanteeseensa sopivien palvelumuotojen äärelle. Esimerkiksi MLL Uudenmaan piirin ukrainalaisille lapsille ja nuorille suunnatun kouluhankkeen myötä kohdataan toisinaan lapsia, joilla on traumaperäistä oireilua ja mielenterveyteen liittyviä haasteita. Heitä tuetaan muun muassa yksilötyöskentelyn avulla ja joissakin tapauksissa heidät ohjataan kriisiavun piiriin. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto toimii tiiviissä yhteistyössä muiden järjestöjen sekä julkisten toimijoiden kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaa ohjaavana tärkeimpänä tehtävänä on monipuolisen tuen tarjoaminen lasten ja perheiden arkeen. Koko toiminnan ytimessä on suuntaviiva siitä, että jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kehitykseen ja kasvuun toteutuisi. MLL pyrkii toiminnallaan siihen, että vanhemmuutta ja kasvatustyötä tuetaan ja arvostetaan, lapsella on onnellinen ja turvallinen arkiympäristö ja hän myös näkyy yhteiskunnan jäsenenä. MLL haluaa panostaa toiminnallaan siihen, että toinen toisistamme välittäminen olisi selkeä arvo yhteiskunnassamme. (MLL Uudenmaan piiri 2023b.)

Muita Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnan keskiössä olevia arvoja ovat lapsen, lapsuuden ja arjen arvostaminen, yhteisvastuullinen toiminta lasten ja perheiden hyvinvoinnin eteen, yhdenvertaisuus ja inhimillisyys (MLL Uudenmaan piiri 2023b). Nämä arvot ohjaavat järjestön kaikkea toimintaa ja toimivat pohjana kaikelle heidän työlleen. Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on myös muita toimintaperiaatteita, jotka ohjaavat heidän toimintaansa. Näihin kuuluvat esimerkiksi se, että asioita tehdään yhteistyöllä eri tahojen ja ihmisten kanssa, ilolla ja riemulla. Merkittävää on myös lapsen näkökulman huomioiminen, koska usein lapsi on toiminnan keskiössä. MLL:llä on paljon vapaaehtoisia ympäri Suomen. MLL korostaa sitä, että vapaaehtoinen ei jää yksin - hän toimii aina yhteistyössä ammattilaisen kanssa. (MLL Uudenmaan piiri 2023b.)

2.2 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhanke ukrainalaisten lasten ja nuorten tukena

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri aloitti syksyllä 2022 kouluyhteistyön Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa Suomeen saapuneiden ukrainalaisten kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä tukemiseksi. Kouluhankkeen ytimessä on ukrainalaisten lasten ja nuorten kotoutumisen tukeminen, kielen oppiminen ja monipuolisen psykososiaalisen tuen tarjoaminen lasten ja nuorten tarpeiden ja toiveiden pohjalta.

Toimintaan kuuluu sekä ammatillisesti ohjattua yksilö- että ryhmämuotoista toimintaa. (MLL Uudenmaan piiri 2023c.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri vieraili syksyllä 2022 viidellä helsinkiläisellä ala- ja yläasteella, ja keväällä 2023 kouluja oli mukana kuusi. Kouluhankkeeseen valikoitui kouluja, joissa oli verrattain paljon ukrainalaisia oppilaita valmistavilla luokilla, ja osa kouluista otti myös itse yhteyttä MLL Uudenmaan piiriin kouluhankkeesta kuultuaan. Osa kouluista tuli Helsingin Kaskon oppilashuollon päällikön priorisoimana.

Säännöllisesti toiminnassa on ollut mukana lähes 60 valmistavan opetuksen piirissä olevaa ukrainalaista lasta ja nuorta. Syksyllä 2022 ja keväällä 2023 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin työntekijät vierailivat kouluilla noin kerran viikossa. Toiminnassa oli mukana myös MLL Uudenmaan piirin koulutettuja vapaaehtoisia, jotka esimerkiksi opettivat ukrainalaisille koululaisille suomen kieltä koulun jälkeen järjestettävissä vapaaehtoisissa Läksykerhoissa, olivat mukana erilaisilla retkillä ja järjestämässä 13-17 -vuotiaille nuorille tarkoitettuja nuorteniltoja nuorisotalolla. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Tärkeä osa kouluhanketta on ilon ja riemun tuominen koululaisille erilaisten tapahtumien ja lähiympäristöön suuntautuvien retkien muodossa. Retkillä lapset ja nuoret pääsevät tapamaan ukrainalaisia nuoria muista helsinkiläisistä kouluista, pitämään hauskaa yhdessä ja tutustumaan uuden kotiympäristönsä paikkoihin. Retkikohteina olivat esimerkiksi museot, urheilupaikat, Eduskuntatalo ja kaikille avoimet julkiset tilat, kuten kirjastot. Myös tapahtumia järjestettiin, kuten pikkujoulutapahtuma hankkeessa mukana olleille lapsille. Lisäksi lomajalan toiminta oli osa kouluhanketta. Hiihto- ja syyslomaviikolla, kesäkuussa ja elokuun ensimmäisellä viikolla syksyllä 2022, keväällä ja kesällä 2023 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri järjesti arkisin päivittäin toimintaa kouluhankkeeseen osallistuville lapsille ja nuorille. Toiminta sisälsi retkiä eri kohteisiin ja yhteistä oleskelua sekä työpajoja MLL Uudenmaan piirin avoimessa kohtaamispaikassa Vantaalla. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Kouluhankkeessa työskennellään tiiviissä yhteistyössä hankkeessa olevien koulujen valmistavien luokkien opettajien kanssa. Ammatillisesti ohjattu ryhmätoiminta kouluhankkeessa perustuu niihin tarpeisiin ja toiveisiin, joita nousee esiin niin oppilailta kuin opettajiltakin. Syksyn 2022 ryhmätapaamisissa keskityttiin pääasiassa tutustumiseen ja oppilaiden yksilöllisiin tilanteisiin syventymiseen. Ryhmätoiminnan taustalla oli myös joitain teemoja, joita käsiteltiin soveltavasti tilanteeseen sopivalla tavalla, vaikka pääpaino olikin oppilaiden tarpeista ja toiveista nousseiden asioiden käsittelyssä. Syksyllä 2022 ja keväällä 2023 psykososiaalisen tuen ryhmätapaamisten taustalla oli muun muassa seuraavia teemoja: tutustuminen muihin, tutustuminen uuteen maahan ja kulttuuriin, turvallisen tilan käsite, oma kulttuuritausta, turvallisten asioiden tunnistaminen, lähiympäristö ja siihen tutustuminen, oman arjen ja siihen

liittyvien hyvinvointia tukevien asioiden pohtiminen, harrastukset, tunnetaidot ja -säätely sekä tulevaisuuteen suuntautuvat ajatukset. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Ammatillisesti ohjatuissa yksilötuen tapaamisissa tavoitteena on lapsen tai nuoren arjessa selviytymisen ja hyvinvoinnin vahvistaminen ja tukeminen. Tapaamisten pohjana toimivat lapsilta ja nuorilta esiin nousevat asiat, heidän toiveensa ja tarpeensa. Yksilötuen tapaamisissa voidaan käydä läpi esimerkiksi surun tunteiden käsittelyä, koska lapset ovat menettäneet monia omassa arjessaan tuttuja elementtejä sodan ja Suomeen tulon myötä sekä mahdollisesti läheisiään ja tuntemia ihmisiä. Yksilötuen tapaamisissa voidaan myös esimerkiksi auttaa lasta löytämään itselleen mielekäs harrastus tai auttaa yläasteikäistä nuorta jatko-opintopaikkojen etsimisessä ja hakuprosessissa. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Myös ukrainankielinen kielituki on keskeistä kouluhankkeessa. Kouluhankkeessa työskentelee MLL Uudenmaan piirin ukrainankielisiä tuntityöntekijöitä, jotka ovat mahdollistaneet oman kielisen keskustelun ja asioiden selvittämisen niin oppilaille kuin heidän huoltajilleenkin. Kielituki on ollut myös hyvin tarpeellista oppilaiden perheitä kohdattaessa niin henkilökohtaisesti kuin puhelimitsekin. (Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022.)

Idea tähän opinnäytetyöhön nousi MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeessa tehdyn työharjoittelun aikana keväällä 2023 kirjoittajan mielenkiinnon ja toimeksiantajalta nousseen tarpeen pohjalta. Hanke oli ollut silloin käynnissä yhden lukuvuoden ajan. Suoritin kaksi ensimmäistä työharjoitteluani kouluhankkeen parissa, työharjoittelijan roolissa. Vierailin kouluilla hankkeen työntekijän ja tuntityöntekijöiden kanssa, tutustuin hankkeen oppilaisiin ja olin mukana ryhmätoimintojen järjestämisessä. Pääsin myös itse suunnittelemaan ja toteuttamaan retkiä, tapaamisia ja yksilötuen toimintoja hankkeessa mukana oleville ukrainalaisille lapsille ja nuorille.

3 Psykososiaalinen tuki

Tässä luvussa tarkastellaan psykososiaalisen tuen käsitettä, joka liittyy keskeisesti Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen. Käsitettä lähestytään ensin lainsäädännön ja akuutin kriisityön näkökulmasta, ja sitten myös laajemmasta, tämän opinnäytetyön kannalta tärkeästä näkökulmasta käsin.

Psykososiaalisen tuen käsite on hyvin moniulotteinen ja sitä käytetään laajalti eri konteksteissa. Psykososiaalisen tuen ytimessä on ihmisen kohtaaminen vaikeassa tilanteessa, kuten järkyttävän kriisin sattuessa, jolloin yksin selviytyminen voisi olla haastavaa tai jopa mahdotonta. Psykososiaalinen tuki on luonteeltaan kokonaisvaltaista, ja se voi pitää sisällään muun muassa sosiaalisen, psyykkisen ja henkisen tuen antamista, jotta vaikeita asioita kohdanneen ihmisen sopeutumista haastavaan tilanteeseen voitaisiin helpottaa. (Työterveyslaitos 2022.)

Psykososiaalisen tuen käsite esiintyy sosiaali- ja terveysalan keskeisessä lainsäädännössä eri yhteyksissä useasti. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 25 §:n mukaiseen mielenterveystyöhön kuuluu ”sosiaalipalveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöiden liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki”. Myös ”yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä tilanteissa” on osa Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaista mielenterveystyötä. ”Tarpeenmukainen yksilön, perheen ja muiden läheisten psykososiaalinen tuki ja sen yhteensovittaminen” määritellään osaksi hyvinvointialueiden mielenterveyden hoitoa myös Terveydenhoitolain (1326/2010) 3 luvun 27 §:ssä.

Sosiaali- ja terveysalan kontekstissa psykososiaalisen tuen käsite liitetään yleensä ensisijaisesti akuutissa kriisityössä tarjottavaan tukeen. Akuuttien traumaattisten tilanteiden jälkeen tarjottava psykososiaalinen tuki kuuluu lakisääteiseen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan, ja se on oleellinen osa varautumista poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa tarvitaan erityisen intensiivistä tukea. Kunnat ovat vastuussa psykososiaalisen tuen tarjoamisesta akuutissa kriisitilanteessa, joten niillä on omat suunnitelmansa sen toteuttamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Tässä yhteydessä psykososiaalisella tuella tarkoitetaan siis kaikkea sitä toimintaa, jonka avulla pyritään tukemaan ihmisiä ja helpottamaan heidän psyykkistä taakkaansa järkyttävien tilanteiden, kuten onnettomuuksien jälkeen. Tällainen traumaattinen tapahtuma on yleensä yhtäkkiä tapahtuva ja ennalta-arvaamaton, ja siihen on voinut liittyä esimerkiksi oma tai jonkun muun loukkaantuminen, kuolema tai koskemattomuuden menettäminen. Myös näiden asioiden uhka voi liittyä traumaattiseen tapahtumaan. Traumaattisille tapahtumille siis ominaista se, että järkyttävät henkilön elämän tasapainoa vahvasti ja aiheuttavat erilaista oirehdintaa niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Koska traumaattisen tilanteen kokeneen henkilön elämä järkkyy, hän ei saa riittävästi apua niistä keinoista, joita hän on käyttänyt mahdollisesti aiemmin vaikeista tilanteista selviytyäkseen. Hän tarvitsee ulkopuolista tukea ja usein myös käytännön apua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Psykososiaalisen tuen eri palvelumuodot jaetaan tässä näkemyksessä kolmeen eri osa-alueeseen: psyykkiseen tukeen, kirkon tarjoamaan henkiseen ja hengelliseen tukeen ja sosiaalityön tarjoamiin palveluihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009). Myös kolmannen sektorin toimijoilla, kuten Suomen Punaisella Ristillä, on tärkeä roolinsa kriisityössä. Järjestö on viranomaisten tukena katastrofitilanteissa, kuten suuronnettomuuksien sattuessa (Suomen Punainen Risti 2023).

Akuutin kriisityön lisäksi psykososiaalisen tuen käsite nähdään nykyään myös selvästi laajemmassa kontekstissa. Tässä opinnäytetyössä käsitettä lähestytään nimenomaan tästä toisesta, laajemmasta merkityksestä käsin. Helmisen (2005, 24-25) mukaan psykososiaaliseen tukeen voi sisältyä esimerkiksi sosiaalista tukemista, henkistä tukemista ja sosiaalisemotionaalista tukemista. Duodecim Terveyskirjaston (2023) määritelmän mukaan termi ”psykososiaalinen” on

yleisellä tasolla käsite, joka viittaa sosiaalisiin ja psyykkisiin tekijöihin. Nykyään käsitettä sen laajemmassa merkityksessä käytettäessä viitataan psykososiaaliseen toimintaan erityisesti turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa. Tässä kontekstissa psykososiaalinen tuki voi liittyä arkielämään kiinteästi kuuluvaan toimintaan, kuten harrastamiseen tai opiskeluun. Tällöin psykososiaalinen työ voi olla esimerkiksi palveluneuvontaa ja keskustelua, tai intensiivisempää tukea. (Jordans ym. 2010, 24.)

Keskeistä psykososiaalisen tuen tarjoamisessa on ihmisen yksilöllinen kohtaaminen ja voimavarakeskeinen lähestymistapa. Voimavarakeskeisessä työskentelyssä keskitytään henkilön voimavaroihin, niitä vahvistaen ja auttaen häntä myös huomaamaan itse niitä asioita, jotka ovat hänen vahvuuksiaan (THL 2023a). Kun ihminen tunnistaa omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan, on hänen helpompi hahmottaa omaa tilannettaan ja tehdä muutoksia, jotka ovat tarpeellisia hänen arjessa selviytymisensä kannalta. Muita kohtaamisessa tärkeitä asioita ovat muun muassa luottamuksellisuus, aktiivinen kuunteleminen ja dialoginen eli vuorovaikutuksellinen keskustelutapa (Helminen 2005, 25-27). Nämä asiat luovat pohjan psykososiaalisen tuen tarjoamiselle.

Psykososiaalinen tuki voi pitää sisällään tiedon antamista, harjoituksia tai vain yksinkertaisesti yhdessä tekemistä ja keskustelemista. Tavoitteena voi olla esimerkiksi se, että henkilön osaaminen, tiedot ja taidot liittyen hänen mielensä hyvinvointia huoltavista seikoista vahvistuvat. Toiminnalla voidaan myös pyrkiä siihen, että henkilö oppii tunnistamaan ja vaikuttamaan niihin asioihin, jotka heikentävät hänen psyykkistä hyvinvointiaan. Psykososiaalisen tuen käsite on siis hyvin laaja ja siihen sisältyy paljon erilaisia ulottuvuuksia. (THL 2022a.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen keskiössä on monipuolisen psykososiaalisen tuen tarjoaminen Ukrainasta Suomeen saapuneille nuorille ja lapsille. Kouluhankkeen kontekstissa psykososiaalinen tuki näyttäytyy useilla eri tavoilla; oppilaita autetaan muun muassa harrastus- ja opiskelupaikkojen hakemisessa, mahdollisten riita- ja ongelmatilanteiden selvittelyssä, surun käsittelemisessä, suomen tai ruotsin kielen opiskelussa ja ukrainankielistä kielitukea vaativissa tilanteissa. Psykososiaalinen tuki käsittää myös yhdessä olemisen, tunteista ja ajatuksista keskustelemisen ja kuuntelemisen. Tässä opinnäytetyössä psykososiaalisen tuen käsitettä käsitellään siis laajemmasta näkökulmasta käsin.

4 TRT-menetelmä (Teaching Recovery Techniques) traumalle altistuneille lapsille ja nuorille

Tässä luvussa syvennyttään traumalle altistuneille nuorille ja lapsille tarkoitettuun TRT-menetelmään (Teaching Recovery Techniques), joka tuli osaksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhanketta keväällä 2023. Vaikka tässä opinnäytetyössä ei varsinaisesti

keskityttykään ukrainalaisten lasten ja nuorten kokemuksiin TRT-menetelmästä, oli se silti tärkeä osa kouluhanketta keväällä 2023 ja nousi myös esiin haastatteluissa.

TRT-menetelmä (Teaching Recovery Techniques) on norjalaisen Children and War Foundation -järjestön kehittämä ryhmäinterventio traumalle altistuneille nuorille ja lapsille. Sitä on käytetty muun muassa maanjäristysten jälkeen Kreikassa, Turkissa, Kiinassa ja Iranissa, Kaakkois-Aasian tsunamin jälkeen sekä monien konfliktien jälkeen Afrikan maissa, Sri Lankassa, Palestiinassa, Syyriassa ja Irakissa. TRT-menetelmä on monissa tutkimuksissa todettu toimivaksi menetelmäksi vähentämään sotien ja muiden suurten katastrofien, kuten luonnonkatastrofien aiheuttamia psykologisia vaikutuksia mielenterveyteen. (Children & War Foundation, 2023.)

Menetelmää käytetään ennaltaehkäisevän mielenterveystyön muotona. TRT-intervention pää-tarkoituksena on antaa luonnonkatastrofi- ja sotatraumoista kärsiville lapsille ja nuorille työkaluja traumojen kanssa selviytymiseen ja niiden hallintaan arkielämässä. Menetelmässä heille annetaan tietoa traumasta ja sen syntymisestä, traumaattisen stressin vaikutuksista ja niiden oirehinnasta (Kasvun tuki 2023). Psykoedukaation keinoin ”normalisoidaan” lapsen tuntemuksia - on normaalia, että hirveitä asioita kokenut oirehtii monin eri tavoin, eikä hän ole tulossa hulluksi. Psykoedukaatiolla tarkoitetaan tiedon antamista liittyen mielenterveyteen ja niihin asioihin, jotka vaikuttavat positiivisesti ja negatiivisesti mielenterveyteen. Psykoedukaatio voi olla luonteeltaan ennaltaehkäisevää tai annettava tieto voi myös liittyä johonkin tiettyyn oireeseen. (THL 2022b.)

TRT-menetelmässä lapsille ja nuorille opetetaan konkreettisia työkaluja, joilla traumaattisen stressin vaikutuksia pyritään helpottamaan ja hallitsemaan. Menetelmä on hyvin joustava ja sitä pystytään soveltamaan ryhmän ja tilanteen mukaan. Myös esiteltävistä työkaluista lapset ja nuoret voivat valita omaan tilanteeseensa parhaiten soveltuvat ja kokeilla niitä käytännössä vaikean hetken sattuessa. Nuorten ja lasten vanhemmat saavat myös osallistua työskentelyyn, sillä heille järjestetään omat tapaamisensa lasten ja nuorten tapaamiskertojen ohella. (Kasvun tuki 2023.)

Menetelmän pohjana toimii kognitiivinen käyttäytymisterapia. Tämän terapiamuodon päätavoitteena on löytää käyttäytymis- ja ajattelutapoja ja -malleja, jotka parantavat henkilön psyykkistä hyvinvointia. Käyttäytymisterapiassa käytetään usein erilaisia menetelmiä, kuten altistamista ja muita työvälineitä, jotta asian työstämisprosessi käynnistyy ja etenee kohti parempaa tilannetta ja hyvinvointia. (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2022.) Kognitiivisen käyttäytymisterapian keskiössä ovat siis ne haasteet, jotka tällä hetkellä vaikuttavat henkilön psyykkiseen hyvinvointiin negatiivisella tavalla ja niitä pyritään työstämään eteenpäin.

TRT-ryhmien istuntojen pohjana käytetään käsikirjaa (manuaali). Manuaalia voivat käyttää mielenterveysalan ammattilaisten lisäksi myös esimerkiksi opettajat ja sosiaalityöntekijät, jos he ovat käyneet menetelmän käyttämiseen vaadittavan koulutuksen. Ryhmäinterventio

käsittää viisi istuntoa lapsille ja kaksi heidän vanhemmilleen. Yksi istunto on kahden tunnin mittainen. Istunnoissa käsitellään tunteiden säätelyn taitoja, kognitiivista selviytymistä (coping) ja sen prosessointia, traumanarratiivia, traumasta muistuttavien tekijöiden (trigger) tunnistamista ja keinoja selvitä niistä, sekä tulevaisuuden mielikuvia. (Kasvun tuki 2023.)

Traumanarratiivilla tarkoitetaan psykologista lähestymistapaa, jossa traumaattisen asian kokenut henkilö käy läpi kipeitä muistojaan, oppii hiljalleen jäsentämään ne osaksi omaa elämäntarinaansa ja onnistuu jäsentämään ne ajatuksissaan niin, etteivät ne tunnu vain sekavalta, järkyttävältä vyyhdiltä. (Poijula 2016, 229-231.) TRT-ryhmäinterventiossa traumanarratiivia käsitellään siten, että ensin lapset kuulevat tarinan noin samanikäisestä lapsesta, joka on kokenut melko samantapaisia asioita kuin he itse - nähnyt esimerkiksi ihmisen tappamisen. Tämän jälkeen heitä hiljalleen ohjataan pohtimaan omaa kokemustaan sen herättämien tuntemusten ja muistijälkien perusteella.

Vanhemmille tarkoitetuissa istunnoissa heille kerrotaan, millaisia teemoja istunnoissa käsitellään ja mitä istunnot pitävät käytännössä sisällään. Vanhempien istunnoissa on myös tärkeää, että heille kerrotaan, miten he voivat tukea lastaan prosessin aikana. Lapset eivät ole mukana vanhempien istunnoilla. (Kasvun tuki 2023.)

Menetelmää on tutkittu melko paljon ja monet tutkimukset antavat näyttöä menetelmän toimivuudesta. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa tutkittiin TRT-menetelmän vaikutuksia maahan yksin tulleiden pakolaisnuorten keskuudessa. Tilastollisesti nuorten PTSD- (traumaperäinen stressihäiriö) ja masennusoireet olivat vähentyneet intervention jälkeisessä mittauksessa merkittävästi - 33 prosenttia osallistujista koki masennuksen oireiden ja 22 prosenttia traumaperäisen stressihäiriön oireiden helpottaneen huomattavasti (Sarkadi ym. 2017). Irakin Bagdadissa toteutetussa tutkimuksessa tutkittiin TRT-menetelmän vaikutuksia koululaisiin, jotka kärsivät traumaperäisistä oireista sodan vuoksi. Tutkimus osoitti, että vakavammista traumaperäisen stressihäiriön (PTSD) oireista kärsivät saivat TRT-menetelmästä suurimman hyödyn ja heidän oireensa vähenivät huomattavasti (Ali, N.S., Al-Joudi, T.W. & Snell, T. 2019, 27-31). Myös Norjassa suoritetun tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia. Siinä tutkittiin lisäksi TRT-menetelmä alaikäisenä yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten tyytyväisyyttä elämään. Osallistujien tyytyväisyys elämään kasvoi huomattavasti mittauksessa, joka tehtiin intervention jälkeen. Osallistujan turvapaikanhakuprosessin vaihe kuitenkin vaikutti tuloksiin - jos nuoren turvapaikkahakemus hylättiin tai hän odotti edelleen tulosta intervention päätyttyä, tyytyväisyyden ei koettu lisääntyvän merkittävästi. (Solhaug, A.K., Roysamb, E. & Oppedal, B. 2023, 6-8.)

Ruotsalaisessa tutkimuksessa (Sarkadi ym. 2017) kvalitatiivisten haastattelujen perusteella TRT-intervention tärkeimpiä elementtejä nuorten mukaan olivat muun muassa ryhmien kautta saatu sosiaalinen tuki, konkreettiset työvälineet oireiden hallintaan, omien tuntemusten

normalisoiminen, hallinnan ja merkityksen tunteen lisääntyminen, valoisampi tulevaisuudenkuva ja traumaattisten kokemusten jäsentämisen helpottuminen.

Suomessa on vielä melko rajoitetusti osaamista liittyen erityisesti lasten kokemiin traumoihin, mutta TRT-menetelmän käyttäminen on hiljalleen yleistymässä. Menetelmää saavat käyttää vain asianmukaisen koulutuksen käyneet ohjaajat. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö Iltta (2022) alkoi kouluttaa TRT-menetelmän osaajia Ukrainan sodan nostamaan tarpeeseen. Traumaosaamista tarvitaan laajalti, koska Suomeen on saapunut paljon sotaa pakenevia ukrainalaisia.

TRT-ryhmille nähtiin myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirissä tarvetta, koska järjestön työntekijät ovat kohdanneet ukrainalaisia lapsia, nuoria ja perheitä jo sodan alkuvaiheista asti niin kouluissa kuin Help Centereissäkin. Työntekijät ovat kohdanneet päivittäin lapsia ja nuoria, jotka oirehtivat vahvasti sodan aiheuttamien traumojen vuoksi. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiriin koulutettiin keväällä 2023 ohjaajia vetämään TRT-ryhmiä, jotta piiri kykenee tarjoamaan entistäkin tehokkaammin apua traumalle altistuneille nuorille ja lapsille (MLL Uudenmaan piiri 2023c).

Opinnäytetyön kohderyhmään kuuluvat ukrainalaiset lapset ja nuoret, jotka ovat osallistuneet Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen. Vaikka opinnäytetyöhön liittyvissä haastatteluissa ei suoranaisesti käsitelty TRT-ryhmiä, olivat ne tärkeä osa kouluhankkeen toimintaa keväällä 2023. Kouluhankkeeseen osallistuneiden lasten ja nuorten joukosta suuri osa osallistui myös TRT-ryhmiin, ja osalla heistä on traumoihin liittyvää oirehdintaa kouluympäristössä. Myös traumoihin liittyvien asioiden käsittely niin opettajien kuin oppilaidenkin kanssa on osa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen psykososiaalista tukea.

5 Valmistava opetus

Tässä luvussa syvennyttään valmistavaan opetukseen ja siihen liittyvään lainsäädäntöön. Luvussa kerrotaan valmistavan opetuksen pääperiaatteista ja sisällöstä sekä siitä, miten se kytkeytyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen ja Ukrainan sodan vuoksi maahan saapuneisiin lapsiin ja nuoriin.

Perusopetukseen valmistavasta opetuksesta säädetään Perusopetuslaissa (628/1998). Valmistava opetus on suunnattu maahan tulleille ja maahanmuuttajataustaisille 6-16 -vuotiaille lapsille ja nuorille, joiden suomen tai ruotsin kielitaito ei vielä riitä suomenkieliseen perusopetukseen osallistumiseen. Opinto-ohjelma, eli suunnitelma valmistavaa opetusta varten räätälöidään aina oppilaan yksilöllisten tarpeiden ja tilanteen pohjalta. Opinto-ohjelma sisältää esimerkiksi yksilölliset tavoitteet oppilaan oppimiselle, tuntimäärät ja tuntien sisällöt,

oppilaalle suunnitellut oppiaineet, tietoa oppilaan integroinnista esi- tai perusopetuksen opetusryhmiin sekä myös tiedot niistä tukitoimista, joita oppilas mahdollisesti tarvitsee. Integroimisella tarkoitetaan sitä, että oppilas voi oman opinto-ohjelmansa mukaisesti suorittaa joitakin tunteja tai oppiaineita ikätasolleen sopivissa suomen- tai ruotsinkielisissä opetusryhmissä, jotta hänen kielitaitonsa kehittyisi ja opiskeluvalmiutensa vahvistuisivat. (Helsingin kaupunki 2023; Opetushallitus 2017, 10.)

Valmistavassa opetuksessa painopiste on suomen tai ruotsin kielen opiskelussa, sekä suomalaisen koulujärjestelmään ja -maailmaan tutustumisessa (Opetushallitus 2023a). Opiskelumenetelmät valmistavassa opetuksessa ovat usein toiminnallisia ja kokemuksellisia. Tavoitteena on siis oppia suomen tai ruotsin kieltä, jotta suomen- tai ruotsinkieliselle luokalle siirtyminen olisi mahdollisimman sujuvaa ja lapsi kokisi selviytyvänsä arkipäivän tilanteissa. Valmistavan opetuksen tavoitteena on myös helpottaa maahan muuttaneen lapsen tai nuorten kotoutumista uuteen kotimaahan. (Opetushallitus 2017, 5.)

Opiskelu valmistavassa opetuksessa kestää korkeintaan yhden kalenterivuoden, jonka jälkeen lapsi siirtyy oman asuinpaikkansa mukaan määräytyvään lähikouluun opiskelemaan. 6-10 -vuotiaat saavat valmistavaa opetusta 900 tuntia ja sitä vanhemmat oppilaat vähintään 1000 tuntia. Valmistavassa opetuksessa opiskelun kesto on kuitenkin yksilöllistä - lapsi voi siirtyä suomen- tai ruotsinkieliselle luokalle jo ennen kalenterivuoden täyttymistäkin, jos hänen kielitaitonsa on opettajan arvion mukaan sopivalla tasolla. (Opetushallitus 2017, 3-4.)

Valmistava opetus voidaan järjestää opetuksen järjestäjän mukaan eri tavoin - monesti valmistavaa opetusta järjestetään ryhmille, joiden koot voivat vaihdella. Opetushallituksen suosituksen mukaan ryhmäkoon tulisi olla mahdollisimman pieni, korkeintaan 8-10 oppilasta (Opetushallitus 2017, 4). Käytännössä tämä ei kuitenkaan aina toteudu, vaan joissain kouluissa ryhmäkoot voivat olla merkittävästi suurempiakin.

Toisinaan valmistava opetus voidaan myös järjestää inklusiivisesti, eli niin, että oppilas suorittaa valmistavan opetuksen suomen- tai ruotsinkielisessä perusopetuksen ryhmässä. Valmistava opetus voidaan järjestää näin, mikäli se tukee oppilaan kielitaidon kehitystä ja on hänen tilanteensa kannalta mahdollista ja kannattavaa. Keskeistä valmistavan opetuksen järjestämisessä, sen onnistumisessa sekä oppilaan siirtymisessä suomen- tai ruotsinkieliseen perusopetukseen on tiivis yhteistyö opettajien, oppilaiden huoltajien ja mahdollisesti myös koulun oppilashuollon välillä. (Helsingin kaupunki 2016, 2.)

On myös tärkeää, että Ukrainasta Suomeen sodan vuoksi tulleet lapset ja nuoret voivat osallistua koulunkäyntiin mahdollisimman nopeasti saapumisensa jälkeen. Rutiinit, yhteisöllisyyden kokemus koulussa ja koulun tarjoamat mahdollisuudet tavata muita ihmisiä luovat arkeen turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta pelottavassa ja epävarmassa tilanteessa.

Ukrainasta Suomeen tulleet lapset ja nuoret ovat oikeutettuja osallistumaan koulunkäyntiin Suomessa. Prosessi etenee niin, että ensin Ukrainasta Suomeen tulleet voivat hakea Suomesta tilapäistä suojelua. Tilapäisen suojelun saaneen henkilön oltua Suomessa vähintään vuoden ajan, voi hän hakea Suomesta kotikuntaa. (Opetushallitus 2023b.)

Perusopetuslain (628/1998) 2 luvun 4 §:n mukaan ”kunta on velvollinen järjestämään lain 26 §:ssä määritetyille oppivelvollisuusikäisille lapsille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta”. Tämä koskee myös turvapaikanhakijoita, joilla on oikeus perus- ja esiopetukseen sekä niitä henkilöitä, jotka saavat tilapäistä suojelua Suomesta. Vaikka lapsella tai nuorella ei vielä tässä vaiheessa ole virallista kotikuntaa, on hän silti oikeutettu osallistumaan opetukseen, koska kunnassa asumisen edellytykseksi riittää, että oleskelu kunnassa on asumiseen mielletävää. (Opetushallitus 2023b.)

Ukrainasta saapuneiden lasten ja nuorten opetus järjestetään valmistavan opetuksen muodossa. Suuri osa Ukrainasta Suomeen paenneista haki itselleen kotikuntaa keväällä 2023, kun heidän saapumisestaan tuli vuosi täyteen. Kun lapsi tai nuori saa virallisen kotikunnan, oppivelvollisuusikäisen oppivelvollisuus koskee myös häntä, samoin kuin suomalaisiakin oppilaita (Opetushallitus 2023b).

Ukrainan opetusministeriö on tarjonnut kansalaisilleen myös etäopetusta sodan aikana. Suomessa oleva oppilas, jolla on jo kotikunta Suomessa, voi osallistua etäopetukseen, kunhan se tapahtuu niinä aikoina, kun hänellä on vapaata. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.)

Opetushallitus (2023c) kokoaa ja raportoi tietoa Suomen varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja muissa oppilaitoksissa olevien ukrainalaisten lasten, nuorten ja aikuisten määristä. Tätä opinnäytetyötä tehdessä tuorein päivitetty tieto on kesäkuulta 2023. Sen mukaan Suomen varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa oli kevätkauden päättyessä lähes 10 300 ukrainalaista. Tämä luku sisältää sekä lapset, nuoret että aikuiset. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa oli 5 700 ukrainalaista. Valmistavassa opetuksessa olevien lasten ja nuorten osuus Suomessa olevista, varhaiskasvatukseen ja koulutukseen osallistuvista ukrainalaisista on merkittävän suuri.

MLL Uudenmaan piirin kouluhanke toteutettiin syksyllä 2022 ja keväällä 2023 yhteistyössä valmistavien luokkien opettajien kanssa. Kouluhankkeen työntekijät vierailivat kuudella helsinkiläisellä ala- ja yläasteella noin kerran viikossa, tavaten valmistavilla luokilla opiskelevia ukrainalaisia lapsia ja nuoria.

6 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön käytännön toteutusta syvemmin. luvussa kerrotaan opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteesta, tutkimuskysymyksistä, menetelmällisistä valinnoista, aineiston keruusta ja aineiston analyysin eri vaiheista.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin teemahaastatteluna, ja sen toimeksiantajana toimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Toimeksiantaja voi käyttää opinnäytetyön tuloksia esimerkiksi raportointitarkoituksiin rahoittajille, toiminnan jatkokehittämiseen ja apuna myös mahdollisissa tulevaisuuden kriisitilanteissa, jolloin vastaavanlaiselle toimintamuodolle on äkillinen tarve koulumaailmassa.

6.1 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön keskeinen tarkoitus oli kartoittaa, millaisia ajatuksia ukrainalaisilla lapsilla ja nuorilla on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen osallistumisesta. Kouluhankkeen jatkon kannalta tarkoituksena oli myös kartoittaa koululaisten kehitysideoita ja toiveita kouluhankkeen tulevaisuuden toimintaa kohtaan. Aineiston hankinta keskitettiin näiden kahden tutkimuskysymyksen ympärille: millaista tukea ukrainalaiset koululaiset kokevat saaneensa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta ja millaisia kehitysideoita koululaisilla on hankkeen tulevaisuuden suhteen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajan raportointitarkoituksiin kouluhankkeeseen osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja mahdollisista kehitysideoista. Myös hankkeen rahoittajille tämä tieto on tärkeää.

6.2 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen, ja se toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on kuvata tiettyä tapahtumaa tai ilmiötä tarkemmasta näkökulmasta, ymmärtää tiettyä toimintaa syvällisemmin tai antaa sopiva tulkinta tietyille ilmiölle sen teoreettiseen viitekehykseen peilaten (Tuomi & Sarajärvi 2009, 27). Opinnäytetyössä käytettiin laadullisen tutkimuksen menetelmää, koska työn pyrkimyksenä oli ymmärtää tutkittavaa asiaa, eli ukrainalaisten koululaisten kokemuksia kouluhankkeesta, mahdollisimman syvällisesti ja monipuolisesti. Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu se, että pyritään lähestymään ilmiötä niiden ihmisten näkökulmasta, joita tutkimus koskee. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28). Opinnäytetyön tarkoituksena oli nimenomaan syventyä ukrainalaisten koululaisten, eli tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksiin, mielipiteisiin ja tunteisiin. Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu myös se, että pyritään löytämään tutkittavien henkilöiden antamia merkityksiä ja tulkintoja asiasta, johon tutkimus keskittyy (Puusa & Juuti 2020, 1).

Päätös laadullisen menetelmän valinnasta kiteytyy yllä mainittuihin seikkoihin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada nimenomaan ukrainalaisten koululaisten näkökulmasta lisää tietoa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen merkityksestä ja mahdollisista kehityskohteista. Laadullisessa menetelmässä käytetään runsaasti lauseita ja sanoja, jotta tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvailla mahdollisimman oma- ja yksityiskohtaisesti. Kuvailun kautta pyritään myös ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkittavaa ilmiötä, eli tämän opinnäytetyön tapauksessa kouluhankkeen vaikutuksia koululaisiin. (Kananen 2015, 18.) Opinnäytetyön teemahaastatteluissa käytettiin avoimia, väljiä kysymyksiä, joihin kohderyhmä voi vastata haluamallaan tavalla. Määrällinen menetelmä ei olisi antanut samanlaista vapautta vastata avoimesti, vaan se olisi antanut huomattavasti yleisluontoisempia ja suppeampia vastauksia. Tärkeää opinnäytetyössä oli se, että koululaiset voivat vastata haastattelun kysymyksiin juuri sillä tavalla kuin heistä tuntui sopivalta ja niin tarkasti kuin he halusivat.

Laadullinen menetelmä on sopiva myös silloin, kun tutkimuksen kohteena on uusi ilmiö, mistä ei ole tehty aiemmin tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Opinnäytetyön keskiössä oli asia (MLL Uudenmaan piirin kouluhanke), jota ei ole vielä tutkittu kovinkaan paljon. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri on teettänyt ukrainalaisille oppilaille kaksi kyselyä, ensimmäisen syksyllä 2022 ja toisen keväällä 2023. Näiden kyselyiden kautta on kartoitettu oppilaiden tyytyväisyyttä hankkeeseen ja sen tuomaa merkitystä. Kyselylomakkeessa oli strukturoituja kysymyksiä liittyen kouluprojektin eri osa-alueisiin ja vastausvaihtoehdot yhdestä viiteen. Kyselylomake sisälsi myös kaksi avointa kysymystä, joihin oppilaat saivat vastata halutessaan omin sanoin. Kyselyn tuloksia on käytetty muun muassa raportointitarkoituksiin rahoittajille. Syventäviä haastatteluja kouluhankkeeseen liittyen ei ole ennen tätä opinnäytetyötä tehty.

6.3 Aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastattelujen muodossa. Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua haastattelutapaa, jossa keskustelunomaisessa tilanteessa käydään läpi ennalta mietittyjä, sopivan väljiä teemoja. Haastattelussa pääpaino ei ole siis valmiiksi muotoilluissa ja tarkoissa kysymyksissä, vaan löyhiä teemoja käydään läpi keskustelun edetessä, ilman tarkasti strukturoitua järjestystä. Kaikkia teemoja ei välttämättä käsitellä jokaisen haastateltavan kanssa, ja joistakin teemoista saatetaan keskustella tilanteesta tai keskustelun pääpainosta riippuen vähemmän. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.) Tässä opinnäytetyössä haastateltiin lapsia ja nuoria, jonka vuoksi teemahaastattelu oli luonteva valinta. Liian tarkka kysymyslista olisi voinut tehdä haastattelutilanteesta jännittävän tai liian ”virallisen”. Keskustelunomainen haastattelutyylisi sopi hyvin haastatteluihin lasten ja nuorten kanssa. Teemahaastatteluissa käytetty runko on opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Haastatteluissa käsitellyt teemat nousivat hankkeen ja opinnäytetyön tutkimuskysymysten pohjalta. Opinnäytetyössä tarkoituksena on oppilaiden kokemusten syvälinen tutkiminen, joten siksi heidän

positiivisia kokemuksiaan ja mieleen jääneitä muistojaan käsiteltiin haastattelurungon ensimmäisessä osiossa. Toisena tarkoituksena oli selvittää oppilaiden parannusehdotuksia ja kehitysideoita, joten niihin liittyviä asioita keskityttiin haastattelurungon toisessa osiossa. Hankkeesta saatua tukea pyrittiin lähestymään mahdollisimman laajasta näkökulmasta, jotta heidän kokemuksensa tuen eri muodoista nousevat esiin. Näitä teemoja on jäsenneily haastattelurungon kolmanteen osioon. Toimeksiantaja oli kiinnostunut lasten ja nuorten mahdollisesta yksinäisyyden kokemuksesta ja ystävien saamisesta, joten näitä teemoja käsiteltiin myös haastatteluissa. On erityisen tärkeää huomata, että haastattelurunko oli vain haastattelijan taustalla kulkevana löyhänä ohjenuorana, ja teemoja käsiteltiin eri järjestyksessä ja tilanteen mukaan eri haastatteluissa. Kysymykset esitettiin mahdollisimman avoimessa muodossa ja johdattelematta, jotta lasten ja nuorten autenttinen näkemys ja heidän tapansa sanallistaa asioita pääsivät esiin.

Koska opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita ukrainalaisten koululaisten tunteista ja kokemuksista liittyen kouluhankkeeseen, keskustelunomainen haastattelutyö oli luonteva valinta. Tavoitteena oli, että lapset ja nuoret kuvailisivat ajatuksiaan ja kokemuksiaan omalla tavallaan, jotta heidän vastauksensa olisivat mahdollisimman autenttisia. Koululaisten ajatukset ja kokemukset voivat olla hyvinkin erilaisia, sillä jokainen kokee asiat ja tapahtumat omista lähtökohdistaan käsin. Opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita nimenomaan näistä koululaisten omista, persoonallisista näkökulmista. Teemahaastattelun vastaukset eriteltiin, luokiteltiin ja analysoitiin, jotta niistä rakentui johtopäätöksiä (Kananen 2010, 36).

Opinnäytetyön aineisto kerättiin ukrainalaisilta oppilailta, jotka ovat osallistuneet MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeen toimintaan. Kouluhankkeeseen osallistuvat lapset ja nuoret ovat ala- ja yläasteikäisiä.

Toimeksiannon saamisen ja tutkimusluvan myöntämisen jälkeen prosessi aloitettiin kirjoittamalla tutkimustiedote suomeksi. Se käännettiin englannin kielelle ja hankkeen ukrainalainen työntekijä käänsi sen ukrainan kielelle. Englanninkielinen käännös tutkimustiedotteesta on opinnäytetyön liitteenä (liite 2). Tutkimustiedotteella tarkoitetaan tutkittavalle annettavaa tiivistetyssä muodossa olevaa kuvausta tutkimuksesta ja sen suorittamisesta (Tritonia 2023). Tutkimustiedote sisälsi tarkat tiedot tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta tiivistetyssä muodossa. Siinä kerrottiin tutkimuksen aiheesta, tavoitteesta ja prosessista, sekä tutkittavan roolista siinä. Haastattelun kerrottiin kestävän noin 20-30 minuuttia. Haastattelu oli luonnollisesti täysin vapaaehtoinen ja anonyymi, joten tutkittavista ei kerätty lainkaan tunnistettavia tietoja. Tiedotteessa kerrottiin myös, että haastattelu taltioidaan ääntä nauhoittamalla vain tutkimusta ja MLL Uudenmaan piirin raportointitarkoitusta varten. Tiedotteessa oli myös kohta, johon ukrainalaisten oppilaiden huoltajat kirjoittivat allekirjoituksensa sen osoituksena, että he antavat suostumuksensa lapsen osallistumisesta tutkimukseen.

MLL Uudenmaan piiri toimii kouluhankkeen myötä kuudella eri ala- ja yläasteella, ja tutkimustiedotteet vietiin jokaiseen niistä. Tiedotteet jaettiin oppilaille kotiin vietäviksi ja haastattelut tehtiin touko- ja kesäkuussa 2023.

Ne oppilaat, jotka olivat saaneet huoltajansa allekirjoittaman suostumuslomakkeen haastatteluun osallistumiseen, kutsuttiin erikseen haastatteluun. Osa haastatteluista toteutettiin niin, että kaksi oppilasta osallistui siihen kerrallaan. Haastattelut nauhoitettiin ja tästä kerrottiin vielä erikseen haastattelun alkaessa, vaikka haastateltavat tiesivätkin tästä jo tutkimustiedotteen perusteella. Kysymykset esitettiin englanniksi, ukrainalainen työntekijä käänsi ne ukrainaksi oppilaille ja he vastasivat ukrainaksi. Tämän jälkeen ukrainalainen työntekijä käänsi heidän sanomansa englanniksi. Pari haastateltavista vastasi myös suomen ja englannin kielellä. Haastatteluista tehtiin yhteensä 12. Osa haastatteluista oli lyhyitä (noin 5-6 minuuttia) ja osa pidempiä (noin 20-30 minuuttia). Haastatteluissa oli hyvin edustettuna sekä al että yläasteen oppilaita.

Kymmenen haastattelua toteutettiin oppilaiden kouluilla ja kaksi koululaisten kesätoiminnan aikana MLL Uudenmaan piirin avoimessa kohtaamispaikassa Vantaalla. Haastattelujen paikaksi kouluilla valittiin rauhallinen, tyhjä luokkahuone, jonne ulkopuolisilla ei ollut pääsyä haastattelun aikana. Kesätoiminnan aikana tehdyt haastattelut toteutettiin kohtaamispaikan yhteistilan rauhallisessa nurkkauksessa.

6.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineiston analyysissä toteutettiin laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysin keskiössä tavoitteena on löytää aineistosta ne elementit, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuskysymyksen tai -kysymysten kannalta. Sisällönanalyysissä on kolme erilaista analyysimuotoa: aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi. Analyysimuodoilla on keskenään eroavaisuuksia liittyen siihen, miten niiden avulla tulkitaan aineistoa ja muodostetaan tuloksia. Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä lähtökohtana on itse aineisto, kun taas deduktiivisessa sisällönanalyysissä käytetään pohjana aiemmin luotua teoriaa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103.) Induktiivisessa sisällönanalyysissä aineisto toimii tulkinnan lähteenä ja sen kautta ”luodaan” uutta, koska tutkija kerää ja analysoi aineistoa, jonka jälkeen esiin nousevista havainnoista pelkistyksen ja luokittelun kautta rakennetaan tulkintoja ilmiöstä. Deduktiivinen eli teorialähtöinen sisällönanalyysi nojaa enemmän aiempiin teorioihin - siinä testataan aiemmin luotua teoriaa keräämällä näyttöä, jotta nähdään pitääkö teoria paikkaansa. Deduktiivinen sisällönanalyysi kulkee abstraktilta tasolta konkreettisempaan, kun taas induktiivisessa sisällönanalyysissä lähdetään liikkeelle konkreettisesta ja edetään kohti abstraktimpaa. Teoriaohjaava sisällönanalyysi on deduktiivisen ja induktiivisen analyysimuodon välimuoto; siinä

aiemmin tuotetusta aineistosta nostettuja teemoja peilataan aineistoon, mutta aineistosta voi nousta esiin myös jotain täysin uutta, lisäksi aiempaan teoriaan.

Sisällönanalyysi toteutetaan niin, että kerätty aineisto käydään tarkasti läpi, ja sen sisältöä eritellään ja luokitellaan kiteytetyssä muodossa. Aineistosta keskitytään poimimaan niitä asioita, jotka ovat tärkeitä tutkimuksen näkökulman kannalta - tässä opinnäytetyössä koululaisten saamaa tukea ja kehitysideoita hankkeeseen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-112.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointiprosessi aloitettiin teemahaastattelujen litteroimisella. Litteroinnilla tarkoitetaan nauhoitetun puheen siirtämistä kirjoitettuun muotoon, jotta sitä voidaan tutkia, luokitella ja tulkita (Tietoarkisto 2023). Litteroinnilla on hyvin tärkeä rooli aineiston kokonaisuuden haltuun ottamisessa, sillä siinä kerätty aineisto käydään kokonaisuudessaan läpi ja sen jälkeen siitä ”siivilöidään” tutkimuksen kannalta relevantit ja kiinnostavat asiat (Tuomi & Sarajärvi 2013, 92). Aineisto litteroitiin niin, että haastattelujen nauhoitukset kuunneltiin tarkasti läpi ja ne siirrettiin sanatarkasti kirjoitettuun muotoon Word-ohjelmaan. Word-tiedosto tulostettiin, ja opinnäytetyön kahden tutkimuskysymyksen kannalta mielenkiintoiset asiat merkittiin paperiin tarkempaa analyysia varten.

Induktiivisessa aineiston analyysissa voidaan nähdä kolme vaihetta: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden rakentaminen. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta kerätyt ilmaukset ja asiat pelkistetään, eli ne kirjoitetaan lyhyempään, kiteytettyyn muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.) Se oli myös tämän opinnäytetyön seuraava vaihe: litteroidusta materiaalista kerättiin ne ilmaukset, jotka ovat tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia, ja niistä muodostettiin yksinkertaistettuja versioita. Sen jälkeen ne koottiin taulukon muotoon. Taulukon käyttäminen selkeytti prosessia ja auttoi hahmottamaan kokonaisuutta.

Seuraavaksi pelkistetyt ilmaukset käytiin läpi ja tutkittiin, millaisia samankaltaisia ja erilaisia piirteitä niissä oli. Sen jälkeen ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin niiden perusteella. Klusteroinnilla tarkoitetaan pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä samankaltaisten piirteiden perusteella eri luokkiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Nämä luokat ovat analysointiprosessissa nimeltään alaluokkia, ja kun niitä ryhmitellään edelleen, rakentuu niistä yleisluontoisempia yläluokkia.

Opinnäytetyön analysointiprosessin viimeinen vaihe oli abstrahointi, joka tähtää teoreettisten käsitteiden luomiseen luokkiin pohjaten. Teoreettiset käsitteet selittävät ja kuvaavat sitä asiaa, joka on tutkimuksen keskiössä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-112.) Tämän opinnäytetyön tulososiossa käydään läpi kaikki koululaisten haastatteluista ja niiden analysoinnista esiin nousseet ala- ja yläluokat.

7 Tulokset

Tässä luvussa tarkastellaan ukrainalaisten lasten ja nuorten haastatteluissa esiin nousemia keskeisiä asioita, eli tutkimuksen tuloksia. Opinnäytetyössä haastateltiin 12:ta Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen osallistunutta ukrainalaista oppilasta. Haastateltujen joukossa oli hyvin edustettuina niin ala- kuin yläasteikäisiäkin koululaisia.

Teemoista nousevat alaluokat muodostettiin pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyn jälkeen. Koska opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa kouluhankkeeseen osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja siitä, millaista tukea he kokevat saaneensa, aineistosta poimittiin näihin teemoihin liittyviä kohtia ja pohdintoja. Aineistosta ryhmittelyjen perusteella nousseet alaluokat olivat yhdessä keskusteleminen, omakielinen tuki, yhteys hankkeen työntekijöiden kanssa, ilon tuominen, tuki kielen oppimisessa, tuki kotiläksyissä, tuki hakemuksissa, tuki ongelmatilanteissa, auttaminen henkilökohtaisissa kysymyksissä, taloudellinen tuki, TRT-ryhmittä saatu tuki ja uusien ystävien saaminen.

Näitä alaluokkia ryhmiteltiin ja yhdisteltiin edelleen, jotta keskeisimmät yläluokat muodostuivat. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen peilaten yläluokkia nousi aineistosta kolme: henkinen tuki, konkreettinen tuki ja sosiaalinen tuki.

Koska toisena tutkimuskysymyksenä oli myös mahdolliset kehitysideat kouluhankkeeseen liittyen, sijoitettiin ne omaksi osiokseen tuloksissa. Kehitysideat-pääloukka muodostui viidestä alaluokasta: retket uusiin kohteisiin, uudet aktiviteetit, tietoiskut Suomen säännöistä ja laeista, mahdollisuus tavata suomalaisia koululaisia ja vierailut uusille luokille ja kouluille.

Ryhmittelyjen perusteella muodostuneet alaluokat sijoittuivat näiden neljän pääloukan alle ohessa olevan taulukon mukaisesti.

Taulukko 1: Ala- ja yläluokat

Alaluokat	Yläluokat
Yhdessä keskusteleminen	Henkinen tuki
Omakielinen tuki	
Ilon tuominen	
Yhteys hankkeen työntekijöiden kanssa	
Tuki kielen oppimisessa	Konkreettinen tuki
Tuki kotiläksyissä	
Tuki hakemuksissa	
Tuki ongelmatilanteissa	
Auttaminen henkilökohtaisissa kysymyksissä	
Taloudellinen tuki	
TRT-ryhmistä saatu tuki	Sosiaalinen tuki
Uusien ystävien saaminen	
Retket uusiin kohteisiin	Kehitysideat
Uudet aktiviteetit	
Tietoiskut Suomen laeista ja säännöistä	
Mahdollisuus tutustua suomalaisiin koululaisiin	
Vierailut uusille luokille ja kouluille	

Seuraavissa alaluvuissa jokaiseen pääluokkaan sisältöineen syvennyttään tarkemmin ja myös oppilaiden ääni pääsee kuuluviin heidän haastatteluistaan suoraan lainattuine lausahduksineen. Suurin osa haastatteluista tapahtui ukrainasta englantiin kääntämällä, mutta kaksi haastattelusta puhui itse englantia ja yksi haastatteluista vastasi joihinkin kysymyksiin myös suomen kielellä. Englanninkieliset käännökset heidän vastauksistaan on myös vapaasti käännetty suomen kielelle selkeyden vuoksi.

7.1 Henkinen tuki - ilon tuominen, keskusteleminen ja läsnäolo

Ukrainalaisilla lapsilla ja nuorilla on haastattelujen mukaan paljon positiivisia ja lämpimiä ajatuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta ja siihen

osallistumisesta. Kouluhankkeen myötä lapsille ja nuorille on tuotu iloa, ja he kokevat saaneensa niin henkistä, konkreettista kuin sosiaalistakin tukea hankkeen työntekijöiltä. Tässä alaluvussa keskitytään niihin henkisen tuen muotoihin, jotka korostuivat lasten ja nuorten haastatteluissa. Hankkeen tarkoituksena on tarjota monipuolista psykososiaalista tukea kouluilla, ja henkinen tuki kulkee käsi kädessä tämän käsitteen kanssa.

Keskeisimpänä tukena, jota lapset ja nuoret kokivat haastattelujen mukaan hankkeesta saaneensa, olivat yhdessä keskusteleminen ja kuunteleminen. Nämä asiat toistuivat lähes jokaisessa haastattelussa - lapset ja nuoret kokivat sen hyvin tärkeäksi, että jollakin on aikaa keskustella heitä pohdituttaneista asioista tai jutustella muuten vain, sekä kuunnella heitä. Haastateltavat on eroteltu toisistaan lainauksissa selkeyden vuoksi merkinnöin H1, H2 ja niin edelleen.

Just when we spoke. Especially when it was in Ukrainian language. Different talking about different topics. (H1)

Käännös: Ihan vain puhuminen (oli kivointa). Erityisesti silloin, kun puhuimme ukrainan kielellä. Puhuminen eri asioista.

Main thing is the native speakers. They can speak our language, the kids say. And just speaking - they want to talk to someone. (H2)

Käännös: Tärkein asia oli natiivit (ukrainan kielen) puhujat. Koska he osaavat puhua meidän kieltämme, lapset sanoivat. Ja ihan vain puhuminen (oli myös tärkeää) - he haluavat puhua jonkun kanssa.

He feels better after speaking with us and we help with many questions. It is nice to have someone who really has time to listen. And help him to integrate here in Finland. (H3)

Käännös: Hänestä tuntuu paremmalta, kun hän on puhunut kanssamme (MLL:n työntekijöiden kanssa) ja me myös autamme monissa asioissa. On mukavaa, että jollakin on oikeasti aikaa kuunnella. Ja autamme häntä integroitumaan tänne Suomeen.

Omakielinen kielituki koettiin haastattelujen mukaan hyvin tärkeäksi keskusteluissa. Haastattelujen mukaan omakielisessä tuessa oli sekä henkisen että konkreettisen tuen piirteitä, koska ukrainalaiset lapset pystyivät ilmaisemaan tunteitaan paremmin omalla kielellään, mutta toisaalta kielitukea käytettiin myös konkreettisissa yhteyksissä, kuten kotiläksyjen tekemisessä.

Haastattelujen mukaan ukrainan kielellä puhuminen tuntuu lapsista ja nuorista helpottavalta, heidän on helpompaa ilmaista omia ajatuksiaan ja tunteitaan omalla tutulla kielellä, ja on myös helpompaa keskustella eri asioista esimerkiksi oman opettajan kanssa omakielisen kielen tuen avustuksella. Lähes jokainen haastateltu kertoi pitäneensä kouluhankkeessa erityisesti siitä, että hankkeessa oli mukana ukrainankielisiä työntekijöitä. Myös kotiläksyissä auttaminen omalla kielellä koettiin tärkeäksi.

Hän (ukrainankielinen työntekijä) on auttanut tekemään kotiläksy. Hän puhua ukrainaa. Ja hän myös auttaa englantia. Hän on tosi hyvä ihminen! (H1)

He says that firstly because I can translate. Language support is important. (H2)

Käännös: Hänen mukaansa ensisijainen asia on, että minä (ukrainankielinen työntekijä) voin kääntää. Kielituki on tärkeää.

Haastattelujen mukaan ukrainalaiset koululaiset kokivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen työntekijöiden kanssa puhumisen helpoksi, koska he kokevat työntekijät ystävikseen ja luottavat heihin. Mukavuuden ja rentouden tunne korostuivat myös keskusteltaessa siitä, miksi hankkeen työntekijöiden kanssa on helppo puhua. Henkisen tuen ytimessä on ajatus siitä, että henkilö kokee olonsa tarpeeksi turvalliseksi jakaakseen tunteitaan ja ajatuksiaan. Turvallisen tilan luominen kouluhankkeessa on haastattelujen perusteella onnistunut hyvin, koska monet oppilaista kertoivat voivansa puhua hankkeen työntekijöiden kanssa ja kokivat sen helpoksi. Oppilaat myös kertoivat, että he kokivat saaneensa tukea MLL Uudenmaan piirin työntekijöiltä.

They feel that it is easy to talk to us because we are like friends. And that's a good feeling. (H1)

Käännös: Heistä on helppoa puhua meidän kanssamme (MLL Uudenmaan piirin työntekijöiden kanssa), koska olemme kuin heidän ystäviään. Ja se on hyvä tunne.

They feel relaxed when they speak with us. (H2)

Käännös: He tuntevat olonsa rennoiksi puhuessaan kanssamme (MLL Uudenmaan piirin työntekijöiden kanssa).

He thinks that we are so friendly, kind, and every time want to support and help. (H3)

Käännös: Hänestä me (MLL Uudenmaan piirin työntekijät) olemme niin ystävällisiä, kilttejä ja haluamme aina tukea ja auttaa.

Teemahaastatteluissa korostuivat erityisesti ukrainalaisten oppilaiden positiiviset kokemukset ja iloiset muistot kouluhankkeen myötä yhdessä vietetyistä hetkistä. Kouluhanke oli ollut heille monella tavalla hyödyllinen ja tuonut mukanaan paljon iloa ja riemua. Koululaiset kertoivat haastatteluissa monista iloisista muistoistaan, jotka olivat erityisesti jääneet heidän mieleensä yhdessä vietetyistä hetkistä. Monet muistoista liittyivät johonkin tiettyyn retkikohteeseen - esimerkiksi vierailu Duudsonit Activity Park -puistoon Espoossa oli ollut erityisesti nuoremmilla koululaisille mieluinen aktiviteetti. Myös muita loma-aikojen retkiä ja aktiviteetteja, kuten vierailua Kansallismuseoon, muisteltiin ilolla.

Eräs yläasteikäinen nuori muisteli lämmöllä järjestössä vapaaehtoisena työskentelevää henkilöä, joka oli tavannut häntä säännöllisesti ja opettanut hänelle suomen kieltä. Hän kertoi

oppineensa häneltä paljon ja hänen mukaansa vapaaehtoisen kanssa ajan viettäminen oli ”ihanaa”.

Toinen yläasteikäinen nuori kertoi haastattelussa, että hänen paras muistonsa oli se, kun MLL Uudenmaan piirin työntekijät auttoivat häntä pohtimaan elämänsä suuntaa yläasteen jälkeen.

Actually I liked the best when you helped me choose where to go after this school. Now I know what I need to do with my life. (H1)

Käännös: Oikeastaan minä pidin siitä eniten, kun autoitte minua valitsemaan mihin mennä tämän koulun jälkeen. Nyt tiedän, mitä minun pitää tehdä elämälläni.

Tytöille suunnattu voimahahmoin liittyvä työskentely nousi esiin useassa haastattelussa iloisena muistona. Työskentelyn tarkoituksena oli luoda oma voimahahmo esimerkiksi piirtämällä tai muovailemalla, ja hahmolle sai myös keksiä erilaisia supervoimia ja muita persoonallisia piirteitä. Lopuksi hahmot yhdistettiin yhdeksi ”tiimiksi” esimerkiksi leikkaamalla kuvat ja liimaamalla ne samalle paperille, jonka jälkeen oppilaiden piti yhdessä pohtia, millaisia vahvuuksia hahmoilla olisi yhdessä tiiminä ja mitä he voisivat tehdä. Eräs haastateltava kertoi pitäneenä eniten siitä, kun he saivat esimerkiksi piirtää tai lukea yhdessä hankkeen työntekijöiden kanssa - hänestä yhdessä puuhastelu ja jutustelu oli mukavaa.

Monet oppilaista olivat hyvin kiitollisia kouluhankkeesta ja halusivat lähettää tervetuloa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirille haastattelujen kautta.

MLL visits have brought her lots of joy and happiness. (H1)

Käännös: MLL Uudenmaan piirin vierailut ovat tuoneet hänelle paljon iloa ja riemua.

Of course, yes, the project has brought me joy. (H2)

Käännös: Totta kai tämä projekti on tuonut minulle iloa.

Thank you so much for coming, thank you for your help and speaking together. After that I feel much better. Everything was fine and thank you. Kiitos paljon! (H3)

Käännös: Kiitos paljon vierailustanne, kiitos avustanne ja yhdessä keskustelemisestä. Sen (kanssanne puhumisen) jälkeen minusta tuntuu aina paremmalta. Kaikki oli hyvää ja kiitos.

I think this project has been nice because we have had lots of talks, you have shared lots of things and talked about being here in Finland. So yes, I enjoyed it. Thank you for your work here! (H4)

Käännös: Minun mielestäni tämä projekti on ollut kiva, koska meillä on ollut paljon keskusteluja, olette jakaneet paljon asioita ja kertoneet olemisesta täällä Suomessa. Joten kyllä, pidin siitä. Kiitos työstänne täällä!

She is happy that she is part of the system. (H5)

Käännös: Hän on iloinen, että saa olla osa tätä systeemiä (kouluhanketta).

7.2 Konkreettinen tuki - ongelmatilanteissa ja kysymyksissä auttaminen

Ukrainalaiset koululaiset saivat haastattelujen perusteella apua myös monenlaisiin käytännön kysymyksiin ja kokivat saaneensa tukea ongelmatilanteissa. Tässä alaluvussa käydään läpi niitä konkreettisia tuen muotoja, joita ukrainalaiset koululaiset kokivat haastattelujen perusteella saaneensa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeesta. Tässä opinnäytetyössä konkreettisella viitataan käytännönläheiseen, lasten ja nuorten tarpeista kumpuavaan tukeen esimerkiksi hakemusten kirjoittamisessa tai kysymyksiin vastaamisessa.

Yksi tärkeä konkreettisen tuen muoto, mitä ukrainalaiset koululaiset kokivat kouluhankkeesta saaneensa, oli tuki suomen kielen opiskelussa. Lähes jokainen haastatelluista toi tuen kielen oppimisessa esille vastauksissaan. MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeessa järjestettiin läksykerhoja ala-asteikäisille koulupäivän jälkeen. Läksykerhoissa harjoiteltiin yhdessä suomen kieltä leikkien ja pelien avulla, ja mukana oli myös vapaaehtoisia. Läksykerhot saivat kiitosta koululaisilta.

The workers helped her learn Finnish language. Read or write something, it was fun. (H1)

Käännös: (MLL Uudenmaan piirin) Työntekijät auttoivat häntä oppimaan suomen kieltä. Lukemaan tai kirjoittamaan jotain, se oli hauskaa.

MLL helped with suomen kieli. In läksykerho. (H2)

Käännös: MLL Uudenmaan piiri auttoi suomen kielessä. Läksykerhossa.

Omakielinen apu läksyjen teossa koettiin haastattelujen perusteella tärkeäksi tuen muodoksi kouluhankkeen yhteydessä. Hankkeen ukrainankielinen työntekijä oli muun muassa auttanut erästä koululaista englannin kielen läksyissä hänen omalla kielellään.

Monessa haastattelussa mainittiin apu ja tuki liittyen erilaisiin hakemuksiin liittyen lasten ja nuorten arkeen ja tulevaisuuteen. Suomenkielisten ansioluetteloiden ja kesätöiden hakemisessa saatu apu ja tuki koettiin haastattelujen perusteella tärkeäksi. Yläasteikäiset nuoret kokivat saaneensa apua muun muassa yläasteen jälkeisen opiskelupaikan pohtimisessa ja kouluihin hakemisessa sekä kesäleirin hakuprosessissa.

You have helped me with Finnish language. And with CV for finding a summer job. (H1)

Käännös: Olette auttaneet minua suomen kielessä. Ja ansioluettelon tekemisessä kesätöiden löytämiseksi.

Koululaisille on tarjottu kouluhankkeen myötä myös tukea mahdollisissa kouluilla tapahtuneissa konflikti- ja ongelmatilanteissa. Eräs haastatelluista koululaisista kertoi tilanteesta,

jossa hänellä ja hänen ystävillään oli ollut pienimuotoinen riitatilanne toisen luokan oppilaiden kanssa koulun välitunnilla. MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeen työntekijät auttoivat tilanteessa keskustelemalla molempien osapuolten kanssa ja tilanne selvisi heidän avustuksellaan. Toisessa haastattelussa nousi esiin se, että kouluhankkeen työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut eri osapuolten välillä olivat auttaneet tilanteen rauhoittumisessa kahdella rinnakkaisella luokalla opiskelevien koululaisten välillä.

It was a situation between two classes and now it is like stabiili, not bad but not good. Now it is solved and they communicate with each other. But it was solved because we came. (H1)

Käännös: Se oli kahden luokan välinen tilanne ja nyt se on stabiili, ei niin huono mutta ei niin hyväkään. Nyt se on selvitetty ja he puhuvat keskenään. Mutta se selvisi, koska me (MLL Uudenmaan piirin työntekijät) tulimme tänne.

Eräessä haastattelussa koululainen kertoi, että kouluhanke on auttanut ryhmähengen vahvistamisessa, mutta jokaisella on hänen mielestään oma ”roolinsa” eri tilanteissa, ja jotkut oppilaita ovat tietynlaisia hankkeen työntekijöiden vieraillessa koululla. Heidän ollessaan poissa tilanne on haastatellun mielestä toisenlainen.

Lisäksi haastatteluissa korostui se, että koululaiset olivat saaneet apua omissa henkilökohtaisissa kysymyksissään liittyen erilaisiin asioihin, kuten HSL-lippuihin ja sääntöihin.

Taloudellinen tuki nousi esiin yhdessä haastattelussa. MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeen työntekijät jakoivat ukrainalaisille perheille Ukraina-rusettien myynnistä saatujen varojen avulla hankittuja ruokalahjakortteja eri tapahtumissa ja kohtaamisissa.

Kaksi haastatelluista kertoi, että TRT-ryhmistä (Teaching Recovery Techniques) on ollut heille hyötyä arjessa. He eivät maininneet tiettyä TRT-ryhmässä opittua työkalua, joka olisi auttanut heitä heidän arjessaan, mutta kokivat ryhmään osallistumisesta ylipäätään olleen tukea ja hyötyä.

7.3 Sosiaalinen tuki - uusien ystävien löytäminen ja sosiaalisten verkostojen laajentuminen

Tässä aluvuossa käsitellään niitä sosiaaliseen tukeen liittyviä asioita, joita koululaiset kokivat saaneensa kouluhankkeesta. Opinnäytetyössä sosiaalista tukea tarkastellaan siitä näkökulmasta, että miten MLL Uudenmaan piirin kouluhanke on mahdollisesti tukenut ukrainalaisten koululaisten sosiaalista aktiivisuutta ja sitä kautta heidän sosiaalisen toimintakykynsä vahvistumista. Tätä aihepiiriä lähestyttiin yksinäisyyden ja uusien ystävien löytymiseen liittyvän tematiikan kautta haastatteluissa.

Haastatteluissa osa ukrainalaisista koululaisista sanoitti yksinäisyyttä. Yleisesti yksinäisyyteen liittyviä pohdintoja nousi esiin monissa haastatteluissa. Suurin osa haastatelluista lapsista ja nuorista kertoi tuntevansa yksinäisyyttä Suomessa toisinaan, kun taas muutamat kertoivat,

että heillä on paljon ystäviä, eivätkä he näin ollen koe itseänsä yksinäiseksi. Monen haastattelun ystäväpiiri Suomessa koostui muista valmistavan opetuksen oppilaista. Jotkut olivat tutustuneet suomalaisiin ystäviin esimerkiksi koulun englannin tunnilla (integraatiotunti suomenkielisessä perusopetuksessa) ja urheiluharrastuksen kautta.

Nuoret ja lapset pohtivat myös yksinäisyyden taustalla olevia asioita - jotkut kertoivat, että he kokivat itsensä Ukrainassakin yksinäiseksi. Eräs haastatelluista taas arvioi, että hän kokee toisinaan itsensä yksinäiseksi, mutta usein hän myös viihtyy yksin luonteensa vuoksi, eikä näin ollen kaipaakaan uusia ystäviä. Yksinäin olo ja yksinäin viihtyminen on siis enemmänkin sidoksissa hänen luonteeseensa kuin tämänhetkiseen tilanteeseen.

They feel it sometimes. Actually it is not like loneliness...it doesn't matter, they say. They didn't have lots of friends in Ukraine either, they say. (H1)

Käännös: He tuntevat niin (olonsa yksinäiseksi) joskus. Se ei oikeastaan ole yksinäisyyttä...sillä ei ole väliä, he sanovat. Heillä ei ollut paljon ystäviä Ukrainassakaan, he sanovat.

Yes, sometimes he feels lonely. He thinks that sometimes Finnish people keep everything to themselves but sometimes he feels that it is not Finnish people who are closed, he is closed. (H2)

Käännös: Kyllä, joskus hän tuntee itsensä yksinäiseksi. Hänen mielestään suomalaiset ovat joskus sisäänpäin kääntyneitä, mutta joskus hän taas kokee, että suomalaiset eivät ole sulkeutuneita, vaan hän itse on.

I just feel lonely. Or actually not so lonely because I like being alone so..yeah. (H3)

Käännös: Minä vain tunnen olevani yksinäinen. Tai oikeastaan en tunne itseäni niin yksinäiseksi, koska pidän yksinolosta...niin.

Eräs haastatelluista koki vahvasti, ettei hän halunnut vertailla elämäänsä ja mahdollista yksinäisyyden tunnettaan Ukrainassa ja Suomessa, koska hän haluaa keskittyä vain tulevaisuuteensa Suomessa.

Actually I don't think about my life and future in Ukraine at all, because I can't see anything there. I think about my future life here only, not in Ukraine. There's nothing more left why I can go back to Ukraine. (H1)

Käännös: En itse asiassa mieti elämäni ja tulevaisuuttani Ukrainassa lainkaan, koska en näe siinä (tulevaisuudessani Ukrainassa) mitään. Ajattelen vain tulevaisuuttani täällä, en Ukrainassa. Ei ole enää mitään, minkä vuoksi voisin palata takaisin Ukrainaan.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen koettiin auttaneen uusien ystävien löytämisessä - erityisesti loma-ajan aktiviteetit, kuten kesälomatoiminta kesäkuussa retkineen ja monipuolisine aktiviteetteineen tarjosi ukrainalaisille oppilaille mahdollisuuden tavata muita lapsia ja nuoria muista kouluista. Näin ollen koululaisten sosiaalinen verkosto laajeni kouluhankkeen myötä, koska he saivat uusia tuttavuuksia ja ystäviä.

It was some workshop, we cooked some food together and she met one girl. And they still communicate and are friends. (H1)

Käännös: Se oli joku työpaja, me laitoimme ruokaa yhdessä ja hän tapasi yhden tytön. Ja he ovat edelleen yhteyksissä toisiinsa ja ovat ystäviä.

Yes, they found some new friends through MLL activities. They spoke with someone from another school in one of our events and became friends. (H2)

Käännös: Kyllä, he löysivät joitakin uusia ystäviä MLL Uudenmaan piirin aktiiviteettien kautta. He juttelivat jonkun toisessa koulussa opiskelevan kanssa yhdessä järjestämässämme tapahtumassa ja heistä tuli ystäviä.

Sodan vuoksi ystävistään erilleen joutuneet koululaiset pitävät haastattelujen mukaan yhteyttä ukrainalaisiin ystäviinsä myös Internetin välityksellä.

Yes, he contacts with his Ukrainian friends. Online friends. Computer. (H1)

Käännös: Kyllä, hän on yhteydessä ukrainalaisiin ystäviinsä. Nettiystäviä. Tietokone (tietokoneen välityksellä).

Monella oli toive siitä, että suomalaisia ystäviä löytyisi valmistavasta opetuksesta suomen- tai ruotsinkieliseen perusopetukseen siirtymisen jälkeen. Mahdollinen kielimuuri ja epävarmuus omasta suomen kielen taidosta nousi esiin. Toisaalta taas jonkun yhteisen kielen, kuten englannin, koettiin auttavan uusiin ihmisiin tutustumisessa.

She would like to find Finnish friends in the new school. (H1)

Käännös: Hän haluaisi löytää suomalaisia ystäviä uudesta koulustaan.

He would like to get more lessons of Finnish language. And when he knows more vocabulary, he would like to speak more with Finnish people. (H2)

Käännös: Hän haluaisi oppia lisää suomen kieltä. Ja kun hän oppii lisää sanastoa, hän haluaisi puhua enemmän suomalaisten kanssa.

The only thing left is to learn the language to speak more. My Finnish classmates are the same age as me and they understand me because they know English - not so well, but we can communicate with each other. (H3)

Käännös: Vielä pitäisi oppia puhumaan kieltä, jotta voisin puhua enemmän. Suomalaiset luokkatoverini ovat samanikäisiä kuin minä ja he ymmärtävät minua, koska he osaavat englantia - ei niin hyvin, mutta pystymme kommunikoi-
maan.

7.4 Kehitysideat

Eräs teemahaastattelussa käsitellyistä teemoista oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen tulevaisuus ja siihen liittyvät kehitysideat. Kouluhankkeeseen osallistuneilta ukrainalaisilta lapsilta ja nuorilta nousi keskusteluissa monenlaisia ideoita siitä, miltä kouluhanke voisi tulevaisuudessa näyttää tai millaisia elementtejä se voisi sisältää.

Useat haastatelluista totesivat kuitenkin, että heidän mielestään kouluhanke on hyvä juuri sellaisenaan eikä muutostarpeita heidän mielestään ole.

It is hard to answer so suddenly. Everything was nice and you don't need to change anything. (H1)

Käännös: On vaikeaa vastata näin yhtäkkiä. Kaikki oli mukavaa ja teidän ei tarvitse muuttaa mitään.

She doesn't know. Everything was so good. It is not necessary to change anything. (H2)

Käännös: Hän ei osaa sanoa. Kaikki oli niin hyvää. Ei ole tarpeellista muuttaa mitään.

Nuoremmilla oppilailta oli haastatteluissa hyvin konkreettisia ideoita, joita he halusivat kouluhankkeessa toteutettavan. Toiveena olivat esimerkiksi retket eri kohteisiin, kuten Suomeen, Seurasaareen ja muihin lähialueen saariin. Myös urheiluun liittyvät aktiviteetit nousivat nuorempien koululaisten haastatteluissa esiin toiveina kouluhankkeen toimintaan. Urheiluun liittyvistä aktiviteeteista toivottiin erityisesti lentopalloa. Myös kädentaitoihin liittyvät työpajat, kuten korujen tekeminen, olivat toiveissa yhdellä haastatelluista.

Nuorten kehitysideoissa korostuivat erityisesti suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan syvällisemmin tutustuminen. Tärkeimpänä nuoret pitivät keskustelemista nuorten itsensä esille nostamista asioista ja akuuteista ongelmista. He myös ilmaisivat olevansa kiinnostuneita luentotyypisistä tapaamisista, ”tietoiskuista”, joissa heille kerrottaisiin tarkemmin esimerkiksi Suomen lakeihin liittyvistä asioista heidän arkielämäänsä lähellä olevien teemojen pohjalta.

Sometimes it would be interesting to hear about some laws in Finland. For example, where can you swim, where are you allowed to grill or in which park can you just sit on the grass. (H1)

Käännös: Joskus olisi kiinnostavaa kuulla jotain joistain Suomen laeista. Missä on sallittua uida, missä on sallittua grillata tai missä puistossa voit istuskella nurmikolla, esimerkiksi.

Yhdessä haastattelussa ehdotuksena oli, että kouluhanke voisi olla pääasiassa suunnattu niille koululaisille, jotka siihen todella haluavat osallistua ja jotka sitä tarvitsevat. Hänen mielestään jotkut koululaisista osallistuvat yhteisiin aktiviteetteihin vain, jotta heidän ei tarvitsisi osallistua omalle tunnilleen. Hänen mukaansa osa hankkeen vierailuista voisi sijoittua koulun jälkeiseen aikaan, jolloin oikeasti mukaan haluavat voisivat osallistua.

Ukrainalaiset koululaiset opiskelevat muiden maahan muuttaneiden lasten ja nuorten kanssa valmistavilla luokilla. Jotkut heistä käyvät integraatiotunneilla suomen- tai ruotsinkielisessä perusopetuksessa, mutta osalla heistä ei ole kontaktia koulun kautta suomen- tai ruotsinkielisiin oppilaisiin. Toive mahdollisuudesta tavata, tutustua ja verkostoitua suomalaisten oppilaiden kanssa kouluhankkeen myötä nousivat myös esiin haastatteluissa.

It would be interesting to have some deals not only with other Ukrainians, but also with Finnish students. (H1)

Käännös: Olisi kiinnostavaa, jos meillä olisi jotain tekemistä ei vain ukrainalaisten oppilaiden, mutta myös suomalaisten oppilaiden kanssa.

Vaikka verkostoituminen ja yhteinen tekeminen suomalaisten oppilaiden kanssa koettiin kiinnostavaksi, epävarmuutta herätti mahdollinen kielimuuri kommunikaation hidasteena.

Ukrainankielisen kielituen merkitystä tällaisessa tilanteessa korostettiin.

It would be nice to mingle more with Finnish students, but he worries that maybe Finnish children will not want to wait to communicate with Ukrainians and they will feel some barrier maybe. Language barrier. Maybe we would need lots of language support for that kind of thing. (H1)

Käännös: Olisi kiva tutustua enemmän suomalaisiin oppilaisiin, mutta hän on huolissaan siitä, että ehkä suomalaiset lapset eivät ole tarpeeksi kärsivällisiä kommunikoidakseen ukrainalaisten kanssa (vieraalla kielellä) ja he saattaisivat tuntea, että heidän välillään on joku muuri. Kielimuuri. Luultavasti tarvitsimme paljon kielitukea sellaiseen.

Monissa vastauksissa nousi esiin vahva toive siitä, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhanke jatkuisi myös syksyllä ja hankkeen työntekijät tulisivat tapaamaan heitä myös heidän uusiin kouluihinsa suomen- ja ruotsinkielisille luokille siirtymisen jälkeen.

When they move to another area and school, it would be nice that MLL came there, too. They would like to just speak, have a discussion. The same way we have had now. Maybe sometimes some translation help. (H1)

Käännös: Kun he siirtyvät toiselle alueelle ja toiseen kouluun, olisi kivaa, jos MLL Uudenmaan piiri tulisi sinne myös. He haluaisivat vain jutella, keskustella. Samalla tavalla kuin olemme nytkin tehneet. Ehkä joskus myös käännösapua.

Jännitys ja hermostuneisuus siirtymisestä kokonaan uudelle luokalle, joidenkin oppilaiden tapauksessa jopa uuteen kouluun valmistavan opetuksen päättyessä oli vahvasti läsnä haastatteluissa. Haastatteluissa monet nuorista ja lapsista toivoivat jälleentapaamista valmistavan luokan ystäviensä kanssa kouluhankkeen kautta.

All of them will study separately, so they would like us to cooperate and collect everybody and spend time together. Maybe after school, for example picnic time in a park would be nice. Me voisimme vaikka istua ja puhua. (H1)

Käännös: Kaikki heistä joutuvat erilleen toisistaan (uusiin kouluihin siirtymisen jälkeen), joten he haluaisivat meidän (MLL Uudenmaan piirin työntekijöiden) tekemän yhteistyötä ja keräävän kaikki viettämään aikaa yhdessä. Ehkä koulun jälkeen, esimerkiksi piknik puistossa olisi kiva.

Myös kouluhankkeen jatkumista ylipäättään toivottiin.

It would be nice if you continued the project! (H1)

Käännös: Olisi kiva, jos jatkaisitte projektia!

I would like you to continue this project after holidays. (H2)

Käännös: Haluaisin teidän jatkavan tätä projektia lomien jälkeen.

8 Johtopäätökset

Tässä luvussa pohditaan opinnäytetyön tuloksista nousevia johtopäätöksiä ja muita keskeisimpiä esiin nousseita asioita.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen osallistuneiden ukrainalaisten lasten ja nuorten haastatteluista kävi ilmi, että kouluhanke on koettu hyvin tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Haastattelussa mukana olleiden koululaisten kokemukset kouluhankkeeseen osallistumisesta olivat poikkeuksetta todella myönteisiä ja positiivisia. Tätä opinnäytetyötä ja siihen liittyviä haastatteluja oli ilo tehdä, koska ukrainalaisilla koululaisilla oli paljon positiivista kerrottavaa ja iloisia muistoja kouluhankkeesta. Hankkeen tärkeys ja sen tuoma merkitys heijastui vahvasti heidän sanomisissaan ja siinä innossa, millä he kouluhankkeessa yhteisiä vietettyjä hetkiä muistelivat. MLL Uudenmaan piiri sai paljon kiitosta ja kehuja. Myös hankkeen jatkumista toivottiin, ja koululaiset toivoivat myös edelleen saavansa tukea MLL Uudenmaan piiriltä siirtyessään suomen- tai ruotsinkieliseen perusopetukseen uudelle luokalle, uuteen kouluun tai joidenkin oppilaiden kohdalla jopa kokonaan uudelle alueelle. Pidempiaikainen kontakti koululaisiin oli heidän puoleltaan erittäin toivottua.

Keskeisimpänä löydöksenä haastatteluista nousi esiin ukrainalaisten koululaisten halu ja tarve keskusteluun sekä kuulluksi tulemiseen. Useat heistä kokivat, että kouluilla ei ole tarpeeksi aikaa kuunteluun ja keskusteluun. MLL Uudenmaan piirin työntekijöillä taas oli aikaa keskustella heidän kanssaan heitä pohdituttavista asioista ja kysymyksistä sekä jo pelkästään kysellä kuulumisia. Erityisesti mahdollisuus keskustella omalla kielellä oli koululaisille tärkeää - suurin osa haastatteluista koki sen helpottavaksi, että kouluhankkeen myötä heillä oli mahdollisuus tavata ukrainankielisiä työntekijöitä ja keskustella heidän kanssaan ukrainaksi. Heidän oli helpompaa ilmaista omia tunteitaan ja ajatuksiaan ukrainaksi, ja myös kommunikointi oman opettajan kanssa helpottui, kun oppilaat saivat mahdollisuuden kertoa asioista omalla kielellään.

Haastattelujen perusteella ukrainalaiset koululaiset saivat kouluhankkeesta niin henkistä, konkreettista kuin sosiaalistakin tukea. Yläasteikäiset nuoret saivat konkreettista apua tulevaisuudenpohdintojensa ja jatko-opintopaikkojen hakuprosessissa. Koululaiset kokivat, että kouluhanke on tuonut heille iloa ja riemua yhdessä tekemisen ja keskustelun kautta. Hanke on myös mahdollistanut tutustumisen uusiin ystäviin yhteisten aktiviteettien, työpajojen ja loma-aikoina toteutettujen retkien muodossa. Osa koululaisista sanoitti yksinäisyyden kokemusta haastatteluissa.

Haastatteluissa ukrainalaisilta koululaisilta nousi esiin myös kehitysideoita kouluhankkeeseen liittyen. Nuorempien oppilaiden kehitysideat olivat hyvin konkreettisia ehdotuksia esimerkiksi paikoista, jonne olisi mukavaa mennä yhdessä. Yläasteikäisten koululaisten ehdotuksissa korostui toive tietynlaisesta struktuurista - vaikka heistä oli tärkeintä se, että MLL Uudenmaan piirin kouluvierailuilla keskitytään akuutteihin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin, toiveena oli myös ennalta suunnitellut ”tietoiskut” nuorten arkielämään liittyvistä teemoista ja Suomen laeista ja säännöistä.

Opinnäytetyö osoitti, että vastaavanlaisille hankkeille koulumaailmassa koulun oppilashuollon tarjoamien tukipalvelujen lisäksi on tarvetta kriisitilanteissa, kuten tässä tapauksessa Ukrainan sodan aiheuttamassa tilanteessa, jossa Suomeen on saapunut paljon pakolaisia sodan ja-loista. Kolmannen sektorin toimijoilla on tässä hyvin tärkeä rooli - ne voivat tarjota oppilashuollon konkreettisten toimien lisäksi myös aikaa kuuntelulle ja keskustelulle. Kouluissa resurssipula voi myös vaikuttaa siihen, että oppilaiden yksilöllinen tukeminen tai konkreettinen auttaminen joissain asioissa ei aina valitettavasti ole mahdollista. Aikaa ei mahdollisesti riitä esimerkiksi kiireettömään ja yksilölliseen kesätyö-, opiskelupaikka- ja harrastushakemuksissa avustamiseen.

9 Pohdinta

Tässä luvussa pohditaan opinnäytetyön tavoitteen saavuttamisessa onnistumista ja arvioidaan koko opinnäytetyöprosessia sen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta. Viimeisessä alaluvussa pohditaan myös mahdollisia tulevaisuuden jatkotutkimusaiheita ja kehittämisideoita Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeen jatkoa ajatellen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa ukrainalaisten lasten ja nuorten ajatuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kouluhankkeeseen osallistumisesta. Tarkoituksena oli myös kartoittaa koululaisten kehitysideoita ja toiveita hankkeen tulevaisuuden toimintaa kohtaan. Opinnäytetyön pohjana oli kaksi tutkimuskysymystä: millaista tukea ukrainalaiset koululaiset kokevat saaneensa MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeesta ja millaisia kehitysideoita koululaisilla on hankkeen tulevaisuuden suhteen. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajan raportointitarkoituksiin kouluhankkeeseen osallistuneiden oppilaiden kokemuksista ja mahdollisista kehitysideoista.

Opinnäytetyön tavoite saavutettiin; haastattelut antoivat laajan ja monipuolisen kuvan siitä, miten kouluhanke oli ukrainalaisiin koululaisiin vaikuttanut ja miten he olivat siihen osallistumisen kokeneet. Lapset ja nuoret keksivät haastatteluissa myös hyviä kehitysideoita kouluhankkeen jatkoa ajatellen. Teemahaastattelu toimi aineistonkeruumenetelmänä hyvin tämän opinnäytetyön kontekstissa, koska se toi tiettyä väljyyttä ja rentoutta

haastattelutilanteeseen. Se myös antoi lapsille ja nuorille mahdollisuuden vastata syvemmin tai suppeammin oman halunsa mukaan. Koululaisilta haastattelujen kautta saatu aineisto oli monipuolista ja niiden perusteella voidaan todeta, että koululaiset hyötyivät kouluhankkeesta monin tavoin - he saivat sen kautta niin henkistä, konkreettista kuin sosiaalistakin tukea. Opinnäytetyössä käytetyt suorat lainaukset koululaisten haastatteluista ovat autenttisia ilmauksia heidän ajatuksistaan liittyen kouluhankkeeseen - ne ovat varmasti toimeksiantajan kannalta hyvin mielenkiintoisia. Myös rahoittajille tämä tieto on hyvin tärkeää, koska heille raportoidaan hankkeen onnistumisesta ja sen tuomista vaikutuksista.

9.1 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Opinnäytetyön tekemisessä on aina keskeistä huomioida tutkimuseettiset periaatteet, jotka liittyvät läheisesti tiedonhankintaan, julkaisemiseen ja opinnäytetyön prosessiin kokonaisuutena. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan huolellisesti hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi ym. 2018, 23.) Tämä opinnäytetyö suoritettiin eettisiä periaatteita ja tieteellisen tutkimuksen kriteereitä tarkasti noudattaen. Jokaisessa opinnäytetyön eri vaiheessa, niin aineiston hankinnassa, analysointiprosessissa kuin tulosten koostamisessakin noudatettiin erityistä tarkkuutta ja huolellisuutta, ja eettiset periaatteet loivat pohjan koko työlle.

Hyvän tieteellisen käytännön ytimessä ovat muun muassa tarkkuus, huolellisuus ja rehellisyys. Muita keskeisiä asioita ovat esimerkiksi eettisesti sopivien tutkimusmenetelmien valitseminen ja käyttäminen ja se, että koko tutkimusprosessi suoritetaan niin avoimesti kuin mahdollista. Myös muille tutkimuksille on annettava niiden ansaitsema arvo tarkoin ja selkein lähdeviitauksin. (Hirsjärvi ym. 2018, 24.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) on laatinut tutkimuseetiikkaan liittyviin asioihin ohjeistuksen, ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa”, joka on käytössä valtakunnallisesti. Ohjeistuksen mukaan tutkimuseetiikka ja luotettavuus ovat siis vahvasti sidoksissa tutkijan rehellisyyteen prosessin kaikissa vaiheissa sekä tutkimuksessa tehtyihin valintoihin. Valinnat tutkimuksessa on aina perusteltava tarkoin ja perustelut on kerrottava huolellisesti. Tutkijan on myös tärkeää avata käyttämiään menetelmiä, kerrottava miten johtopäätöksiin on päädytty ja miten mahdollista teoriaa on sovellettu tutkimuksen teossa. Ohjeistuksessa painotetaan myös sen tärkeyttä, että aineistonkeruusta, esimerkiksi haastattelusta, kerrotaan yksityiskohtaisesti. Analysointiprosessissa tärkeää on ohjeistuksen mukaan se, että tutkimuksen kohteina olleiden henkilöiden, esimerkiksi haastateltavien, henkilötiedot ovat tunnistamattomissa.

Tässä opinnäytetyössä toimeksiantajalta pyydettiin tutkimuslupa tutkimuksen tekemiseen koko prosessin alussa. Lapsia haastateltaessa on tärkeää ottaa huomioon sensitiivisen tutkimuksen periaatteet, koska lapsia ja nuoria tutkittaessa ollaan tekemisissä erityistä sensitiivisyyttä vaativan ryhmän kanssa (Kallinen ym. 2018, 16). Ukrainalaisilta oppilailta ja heidän

huoltajiltaan pyydettiin suostumus haastatteluiden tekemiseen ja heitä informoitiin tarkasti opinnäytetyöstä. Mukana oli koko ajan hankkeen ukrainankielinen työntekijä, joka kertoi haastatteluun liittyvät keskeiset asiat lapsille ja nuorille heidän omalla kielellään. Haastattelut tehtiin luottamuksellisesti ja anonyymisti, vastaajien henkilöllisyyttä suojaten. Haastattelusta kertominen tarkasti etukäteen on erityisen tärkeää lasten ja nuorten ollessa kohderyhmänä, koska heidän voi olla vaikeaa ymmärtää omaa rooliaan siinä ja opinnäytetyössä (Kallinen ym. 2018, 150-151).

Haastateltaville kerrottiin tarkasti mitä opinnäytetyö koskee, mitä tutkitaan, miten kerättävää haastatteluaineistoa käytetään ja mikä heidän roolinsa on. Osallistuminen oli heille luonnollisesti täysin vapaaehtoista ja heillä oli oikeus halutessaan keskeyttää osallistumisensa missä tahansa haastattelun vaiheessa. Haastattelupaikaksi valittiin rauhallinen ympäristö, jossa vastaajat voivat vastata turvallisesti ja rauhassa, ulkopuolisten kuulematta. Yksityisyys vähentää haastateltavien epävarmuutta ja epämukavuuden tunnetta (Kallinen ym. 2018, 123).

Kerättyä aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyöhön ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin raportointitarkoituksiin. Haastatteluihin liittyvät nauhoitukset hävitetään asianmukaisesti heti opinnäytetyön valmistuttua.

Sosiaalialan ammattieettiset periaatteet ja kulttuurisensitiivinen työote loivat pohjan opinnäytetyön suorittamiselle ja vastaajien kanssa työskentelylle.

Opinnäytetyössä huomioitiin myös sen luotettavuus asianmukaisella tavalla - tässä opinnäytetyössä luotettavuuteen vaikuttivat esimerkiksi haastateltavien oppilaiden määrä ja haastatteluiden laatu. Haastateltavien määrä riippui paljolti siitä, kuinka moni oppilaista sai luvan huoltajaltaan haastatteluun osallistumiseen ja kuinka moni halusi haastateltavaksi. Alun perin tavoitteena oli haastatella ainakin kymmentä oppilasta. Näin myös yleisempien johtopäätösten tekeminen olisi mahdollista ja tulokset siihen peilaten myös mahdollisimman luotettavia. Haastattelut suoritettiin aivan koululaisten kevätlukukauden lopussa, joten kiireiden vuoksi jotkut koululaisista unohtivat pyytää huoltajilta suostumuksen haastatteluun. Opinnäytetyössä haastateltiin kuitenkin 12:sta koululaista, joten määrä oli tavoitteeseen nähden sopiva.

Tässä opinnäytetyössä kiinnitettiin erityistä huomiota kääntämiseen liittyviin asioihin, jotta pystyttiin tavoittamaan mahdollisimman hyvin haastateltavan tarkoittama tunne tai ajatus, kun se käännettiin ukrainan kielestä englannin kieleen, ja sen jälkeen sitä analysoitiin suomeksi. Oli tärkeää pohtia säännöllisesti, onko mahdollista, että jotain jäi havaitsematta tai jotain merkityksiä tai vivahteita katosi käännöksessä.

Luotettavuuden käsitteeseen liittyy myös validius, eli se miten hyvin tutkimuksessa päästään tavoitteeseen ja saadaan tuloksia, jotka ovat tutkimuskysymyksiin peilaten relevantteja.

Joissain tapauksissa haastateltava voi esimerkiksi ymmärtää haastattelijan kysymyksen eri tavalla kuin haastattelijä on sen tarkoittanut. Tämä taas vaikuttaa tutkimuksen validiuteen heikentävästi. (Hirsjärvi ym. 2018, 231-232.) Tähän asiaan kiinnitettiin tässä opinnäytetyössä erityistä huomiota, koska kohderyhmänä oli ukrainalaiset lapset ja nuoret, ja haastattelut käännettiin ukrainasta englannin kielelle, jonka jälkeen niitä analysoitiin suomen kielellä. Tarkentavia kysymyksiä tehtiin tarvittaessa haastattelujen aikana, ja koululaisille annettiin aikaa ja tilaa pohtia vastauksiaan rauhassa.

9.2 Jatkotutkimusaiheet ja kehittäminen

Opinnäytetyössä toteutetuissa haastatteluissa nousi esiin monia kehitysideoita kouluhankkeen tulevaisuuden suhteen. Nuorempien koululaisten ideat liittyivät lähinnä uusiin paikkoihin tutustumiseen ja uusiin aktiviteettimuotoihin, kun taas yläasteikäiset koululaiset toivoivat oppivansa lisää Suomen säännöistä ja lainsäädännöstä oman arkeensa pohjalta nousevista teemoista.

Tämän opinnäytetyön pohjalta mahdollisia kehitysideoita ja jatkopohdintoja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piirille ovat:

- 1) Kouluhankkeen tuoman tuen ja vierailujen jatkaminen suomen- tai ruotsinkieliselle luokille tai uusiin kouluihin siirtymisen jälkeen - pidempiaikainen kontakti koululaisiin
- 2) Hankkeen pääpainon säilyttäminen akuuteissa kysymyksissä ja tilanteissa, sekä koululaisilta siinä hetkessä nousevista asioista keskustelemisessä - kiireettömän läsnäolon ja kuuntelemisen merkitys on hyvin suuri
- 3) Yläasteikäisille koululaisille koostettu tietopaketti/”tietoiskut” Suomen laeista ja säännöistä heidän arkeensa liittyvien ja heiltä nousevien teemojen pohjalta

”Tietoiskut” voitaisiin toteuttaa esimerkiksi työharjoittelijan kokoaman tietopaketin muodossa, kuten Powerpoint-esityksenä, jonka teemat kerättäisiin suoraan oppilailta.

Kouluhanke toi lisää traumatietoutta ja -osaamista hankkeessa mukana olevien koulujen arkeen. TRT-ryhmät (Teaching Recovery Techniques) olivat merkittävässä roolissa kouluhankkeen kevään 2023 toimintaa, vaikka tässä opinnäytetyössä ei suoranaisesti keskitytty ryhmiin osallistuneiden oppilaiden kokemuksiin. Traumaosaamisen merkitys korostuu tilanteissa, joissa monilla oppilailla on traumataustaa. Kolmannen sektorin työntekijät voivat tuoda oman osaamisensa traumoja kokeneiden lasten ja nuorten tukemiseen, turvallisuudentunteen löytämiseen ja säilyttämiseen sekä konkreettisten työkalujen löytämiseen arjessa selviytymiseksi.

Kouluhankkeessa TRT-ryhmille (Teaching Recovery Techniques) nähtiin vahva tarve, ja ryhmät käynnistettiin hyvin nopealla aikataululla ohjaajien koulutuksen jälkeen. Potentiaalinen tulevaisuuden jatkotutkimus voisikin keskittyä juuri oppilaiden kokemuksiin TRT-ryhmistä - mitkä

konkreettiset työkalut he kokevat hyödyllisiksi ja ovat ottaneet käyttöön arjessaan, millaisia ajatuksia heillä on ryhmistä ja millainen vaikutus TRT-ryhmillä on kokonaisvaltaisesti heidän tilanteeseensa ja hyvinvointiinsa.

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin nimenomaan ukrainalaisten koululaisten kokemuksiin MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeesta, mutta tulevaisuudessa tutkimusta voitaisiin laajentaa myös esimerkiksi muiden hankkeeseen osallistuneiden näkökulmiin. Jatkotutkimuksissa voitaisiin syventyä MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeessa mukana olleiden koulujen valmistavien luokkien opettajien ja hankkeen työntekijöiden kokemuksiin. Opettajien näkökulman selvittäminen olisi kiehtovaa ja hedelmällistä, koska sitä kautta saataisiin syvällisempää tietoa niistä tarpeista ja toiveista, joita Ukrainan sodan vuoksi valmistavilla luokilla on noussut esiin.

Opettajilta saatu suullinen palaute kouluhankkeesta toukokuussa 2023 oli erittäin myönteistä. Opettajat olivat kiitollisia MLL Uudenmaan piirin tarjoamasta monipuolisesta tuesta ja toiminnan toivottiin jatkuvan myös syksyllä. Opettajille lähetettiin lyhyt palautekysely sähköpostitse keväällä 2023 ennen koulujen kesälomia. Vastauksissa painottui erityisesti MLL Uudenmaan piirin tuoma lisätuki niihin tilanteisiin, joihin kouluilla ei ole aika- ja työvoimaresursseja. Opettajien mielestä kouluhankkeen tärkeitä elementtejä olivat esimerkiksi joustavuus ja mahdollisuus reagoida tilanteisiin nopeasti. Oppilashuollon mahdollisuus reagoida tilanteisiin on ollut heidän mukaansa ajoittain rajallinen resurssipulan, kielimuurin ja tiedonsiirron haasteiden vuoksi liittyen esimerkiksi mielenterveysasioihin, rokotuksiin, äkillisiin sairastapauksiin ja hammashoittoon. Tulevaisuudelle toivottiin erityisesti tukea harrastusten löytämiseen ja harrastusapurahojen hakemiseen, koska koulujen resurssit eivät aina riitä näissä asioissa opastamiseen.

TRT-ryhmät (Teaching Recovery Techniques) koettiin myös hyödyllisiksi - eräs opettaja antoi esimerkin eräästä vahvasti traumaosta oirehtivasta lapsesta, joka oli muuttunut työskentelyn myötä levollisemmaksi. Yleisesti opettajien mielestä hanke tarjosi hyödyllistä tukea niin oppilaille kuin opettajillekin, apua haastavien tilanteiden selvittelyyn ja mukavaa vapaa-ajan toimintaa. Ukrainalaisten oppilaiden saama tuki oli heidän mielestään hyvin tärkeää sekä heidän oman hyvinvointinsa että koulun henkilökunnan jaksamisen kannalta. Näitä teemoja olisi mielenkiintoista syventää tarkemmilla haastatteluilla tulevaisuudessa.

Lähteet

- Ali, N.S., Al-Joudi, T.W. & Snell, T. 2019. Teaching Recovery Techniques to Adolescents Exposed to Multiple Trauma Following War and Ongoing Violence in Baghdad. *The Arab Journal of Psychiatry* (2019) Vol. 30. Sivut 25-33. Viitattu 25.8.2023. https://www.researchgate.net/profile/Hamidat-hmydat-Miloud-mylwd-2/publication/343365335_thlyl_alnfs_wtshkhys_ahwalha_wwsf_amradha_wdhkr_lajatha_nd_alghzalydrast_thlylyt_mqarnt_Psychological_analysis_and_diagnosis_of_ours_condition_and_description_of_diseases_and_its_treatment_about_al-gh/links/5f837395299bf1b53e20bd40/thlyl-alnfs-wtshkhys-ahwalha-wwsf-amradha-wdhkr-lajatha-nd-alghzalydrast-thlylyt-mqarnt-Psychological-analysis-and-diagnosis-of-ours-condition-and-description-of-diseases-and-its-treatment-about-al-gh.pdf#page=30
- Children & War Foundation. 2023. About us: Children and War Foundation. Viitattu 25.8.2023. <https://www.childrenandwar.org/about-us/about-us/>
- Duodecim Terveyskirjasto. 2023. Psykososiaalinen. Viitattu 18.8.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/ltt02788>
- Helminen, Jari. 2005. Nuoruuden huuma ja psykososiaalinen työ nuorten kanssa. Teoksessa Jari Helminen (toim.) *Kiintopisteitä nuoruusaikaan: psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Helsingin kaupunki. 2016. Helsingin kaupungin suomenkielisen perusopetuksen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 2016. Viitattu 18.8.2023. <https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2020-11/Perusopetukseen-valmistavan-opetuksen-opetussuunnitelma-2016.pdf>
- Helsingin kaupunki. 2023. Valmistava opetus. Viitattu 17.8.2023. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/kouluun-ilmoittautuminen-ja-hakeminen/valmistava-opetus>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö Itla. 2022. Ukrainan sota nosti esiin lapsiin ja nuoriin liittyvän traumaosaamisen tarpeen palvelujärjestelmässä. Viitattu 15.8.2023. <https://itla.fi/ukrainan-sota-nosti-esiin-lapsiin-ja-nuoriin-liittyvan-traumaosaamisen-tarpeen-palvelujarjestelmassa/>
- Jordans, M., Tol, W., Komproe, I.H., Susanty, D., Vallipuram, A., Ntamatumba, P., Lasuba, A.C. & de Jong, J. 2010. Development of a multi-layered psychosocial care system for children in areas of political violence. *International Journal of Mental Health Systems* 4:15. Viitattu 20.8.2023. <https://ijmhs.biomedcentral.com/articles/10.1186/1752-4458-4-15>
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2018. *Sensitiivinen tutkimuksessa: Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. 2.painos. Helsinki: UNIPress.
- Kananen, J. 2015. *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jamk julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2015.
- Kananen, J. 2010. *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Tampere: Juvenes Print.
- Kasvun tuki. 2023. TRT - Teaching recovery techniques. Viitattu 15.8.2023. <https://kasvun-tuki.fi/menetelmat/trt/>

Kouluhankkeen syyskauden raportti 2022

Maahanmuuttovirasto. 2023. Tilapäinen suojelu: Perhe. Viitattu 20.8.2023. <https://migri.fi/perhe>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2022. Organisaatio. Viitattu 1.8.2023. <https://www.mll.fi/tietoa-mlista/organisaatio/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. 2023a. Tietoa meistä. Viitattu 1.8.2023. <https://uudenmaanpiiri.mll.fi/tietoa-meista/>

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. 2023b. Arvot, periaatteet ja päämäärät. Viitattu 1.8.2023. https://uudenmaanpiiri.mll.fi/tietoa-meista/arvot_periaatteet_ja_paa-maarat/

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. 2023c. Autamme Ukrainaa. Viitattu 11.8.2023. <https://uudenmaanpiiri.mll.fi/autamme-ukrainaa/>

Opetushallitus. 2023a. Maahanmuuttotaustaiset oppijat perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Viitattu 18.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttotaustaiset-oppijat-perusopetukseen-valmistavassa-opetuksessa>

Opetushallitus. 2023b. Ukrainasta paenneiden lasten ja nuorten oppimisen tukeminen perusopetuksessa. Viitattu 20.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-lasten-ja-nuorten-oppimisen-tukeminen-perusopetuksessa>

Opetushallitus. 2023c. Varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa oli toukokuun lopussa vajaat 10 300 ukrainalaista. Viitattu 20.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/varhaiskasvatuksessa-ja-koulutuksessa-oli-toukokuun-lopussa-vajaat-10-300>

Opetushallitus. 2017. Perusopetukseen valmistava opetus. Viitattu 18.8.2023. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetukseen-valmistava-opetus.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2023. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sen vaikutukset opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla. Viitattu 20.8.2023. <https://okm.fi/ukraina>

Perusopetuslaki. 628/1998. Viitattu 18.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L2P4>

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen. 3.painos. Helsinki: Kirjapaja.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Sarkadi, A., Ådahl, K., Stenvall, E., Ssegona, R., Batti, H., Gavra, P., Fångström, K. & Salari, R. 2017. Teaching Recovery Tehniques: evaluation of a group intervention for unaccompanied refugee minors with symptoms of PTSD in Sweden. *European Child & Adolescent Psychiatry* (2018): 27:467-479. Viitattu 25.8.2023. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-017-1093-9>

Solhaug, A.K., Roysamb, E. & Oppedal, B. 2023. Changes in life satisfaction among unaccompanied asylum-seeking and refugee minors who participated in teaching recovery techniques (TRT). *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* (2023): 17:50. Viitattu 25.8.2023. <https://capmh.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13034-023-00595-x>

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Viitattu 17.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P25>

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Sosiaalipäivystys, psykososiaalisen tuen suositus. Viitattu 15.8.2023. <https://stm.fi/documents/1271139/13384557/Holopainen+Liisa+Sosiaalip%C3%A4ivystys%2C+psykososiaalisen+tuen+suositus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut: Opas kunnille ja kuntayhtymille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:16. Viitattu 17.8.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72736/Julk200916.pdf?sequence=1>
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. 2022. Lasten ja nuorten kognitiivinen käyt-täytymisterapia. Viitattu 15.8.2023. <https://www.kaypahoito.fi/nix00939>
- Suomen Punainen Risti. 2023. Valmiustyö kotimaassa. Viitattu 20.8.2023. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/valmiustyö-kotimaassa/>
- Terveydenhoitolaki. 1326/2010. Viitattu 17.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L3P27>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Dialogisuus ja ratkaisukeskeisyys. Viitattu 16.8.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyöskentely/dialogisuus-ja-ratkaisukeskeisyys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Terapeuttiset menetelmät ja terapiapalvelut. Viitattu 16.8.2023. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. Psykoedukaatio. Viitattu 15.8.2023. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttaneiden-mielenterveys/maahanmuuttaneiden-mielenterveyden-edistamisen/psykoedukaatio>
- Tietoarkisto. 2023. Litterointi. Viitattu 10.8.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>
- Tritonia. 2023. Tiedote tutkittavalle ja tutkittavan suostumus. Viitattu 10.8.2023. <https://uva.libguides.com/vastuullinen-opinnaytetyo/tutkimustiedote>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 9.9.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Työterveyslaitos. 2022. Suositus työterveyshuollossa tehtävälle kriisityölle. Viitattu 10.9.2023. <https://www.ttl.fi/teemat/tyoterveys/tyoterveyshuolto/tietojen-antaminen-neuvonta-ja-ohjaus/suositus-tyoterveyshuollossa-tehtavalle-kriisityölle>
- Valtioneuvosto. 2023. Venäjän hyökkäys Ukraina. Viitattu 21.8.2023. <https://valtioneuvosto.fi/ukraina>

Taulukot

Taulukko 1: Ala- ja yläluokat	25
-------------------------------------	----

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun runko.....	46
Liite 2: Tutkimustiedote (englanninkielinen käännös)	47

Liite 1: Teemahaastattelun runko

POSITIIVINEN PALAUTE & MUISTOT

- Ovatko MLL Uudenmaan piirin kouluhankkeen vierailut tuoneet iloa? Millä tavalla?
- Onko jokin asia tai muisto jäänyt erityisesti mieleen?
- Mitä muuta hyvää toiminnassa?

PARANNUSEHDOTUKSET & KEHITYSIDEAT

- Mitä asioita muuttaisit kouluhankkeessa? Miksi?
- Onko sinulla toiveita tulevaisuuden toimintaa kohtaan?
- Millaista tukea toivoisit uudelle luokalle tai uuteen kouluun siirtymisen jälkeen?

KOULUHANKKEESTA SAATU TUKEA

- Millaisissa asioissa olet saanut kouluhankkeesta tukea?
- Millaista tukea sait?
- Jäikö jokin asia ratkaisematta?
- Onko kouluhankkeen työntekijöille helppoa puhua? Miksi?
- Oletko tutustunut kouluhankkeen myötä uusiin ystäviin? Millaisessa toiminnassa?

Liite 2: Tutkimustiedote (englanninkielinen käännös)

EXPERIENCES AND IDEAS FOR DEVELOPMENT OF MLL SCHOOL PROJECT

Hello,

My name is Pauliina Howe, a student of Social Services at Laurea University of Applied Sciences. Currently I am conducting research on experiences of MLL school project and ideas to develop it for my Bachelor's thesis. I would be very grateful if you would give consent for your child to participate in an interview.

The interview will take about 20-30 minutes and the voice will be recorded. The interviewees will be anonymous and their personal information will not be collected. The collected data from the interviews will be used only for the thesis and MLL reporting purposes. Participation is completely voluntary.

If you give consent for your child to participate in the interview, please sign your name below and return this paper to us by Monday, May 22nd. Thank you very much!

Child's name

Guardian's name & signature

If you have any questions, please do not hesitate to contact us:

Pauliina Howe

yhteystiedot

hankkeen työntekijän yhteystiedot